AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

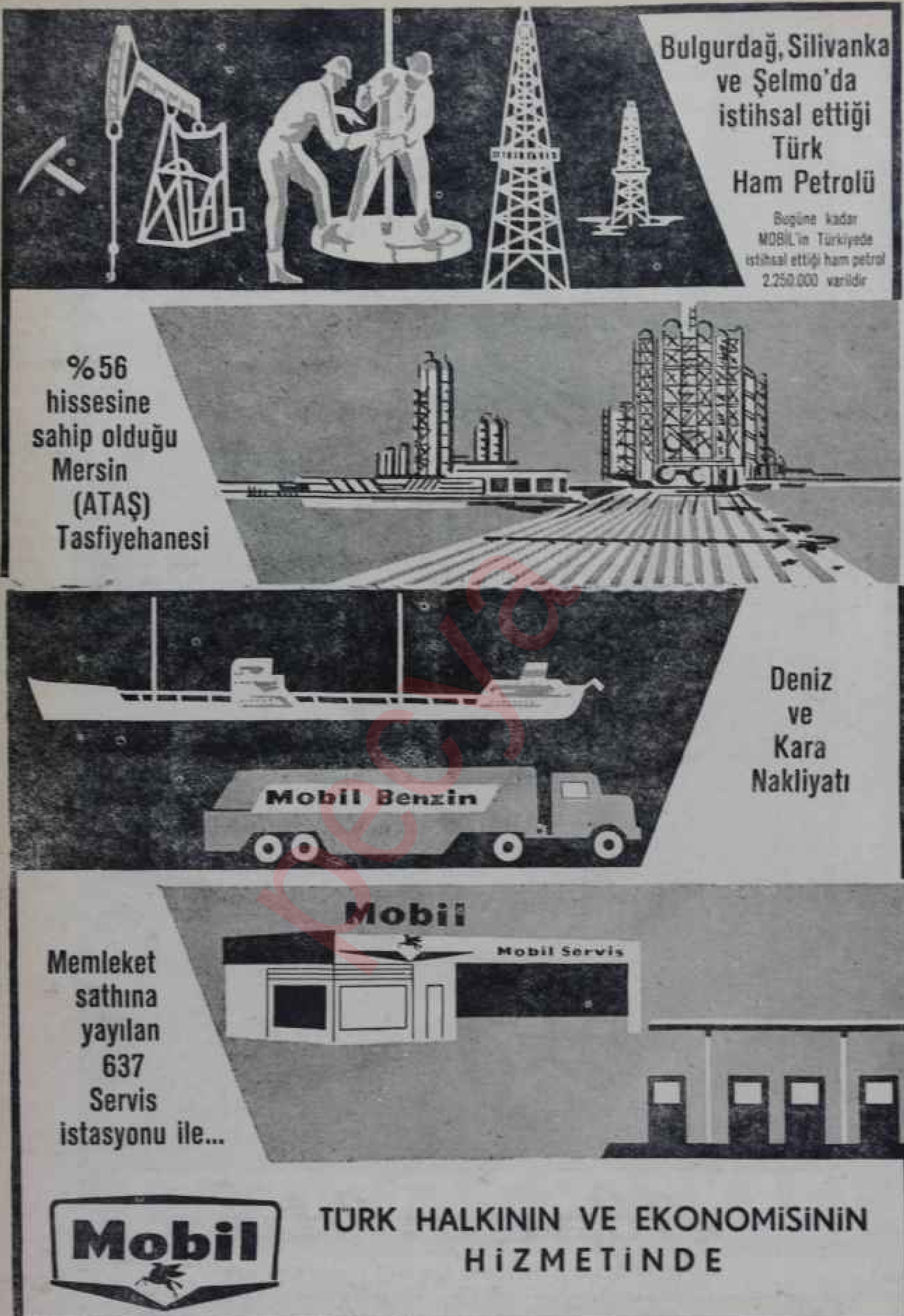
SAYI : 570 ■ 22 MAYIS 196
125 KURUŞ

BU SAYIDA
NAZIM HİKMETİN
HAPİSHANEDEN
İLK MEKTUPLARI

TÜRK MADENLERİNİN ÂKIBETİ NE OLACAK?

MEHMET
TURGUT

Bulgurdağ, Silivanka
ve Şelmo'da
istihsal ettiği
Türk
Ham Petrolü
Bugüne kadar
MOBİL'in Türkiyede
istihsal ettiği ham petrol
2.250.000 varildir
%56
hissesine
sahip olduğu
Mersin
(ATAŞ)
Tasfiyehanesi
Mobil Benzin
Deniz
ve
Kara
Nakliyatı
Mobil
Mobil Servis
Memleket
sathına
yayılan
637
Servis
istasyonu ile...
Mobil
TÜRK HALKININ VE EKONOMİSİNİN
HİZMETİNDE

Sayı: 570 Cilt: XXXII Yıl: 12

Sahibi ve Başyazarı:
Metin Toker
Tel: 1 0 61 96

Yazı İşleri Müdürü:
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu:
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altug, Güneri Civaoglu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — Sanatçı ve Dünyası: Özden Toker — Kitaplar: İlhaıni Soysal — Sinema: Nijat özön.

Resim
Ali Parmakerli

Kapak Kompozisyonu
SAN Organizasyon

Kapak Baskısı
Ajans Türk Matbaası

Fotoğraf
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

Yazı İşleri
Rüzgarlı Sokak No: 15/2
Tel: 11 89 92

P. K. 582

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1

Klişe
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylak (25 nüsha) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira

İlân Şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih:
20.5.1965

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

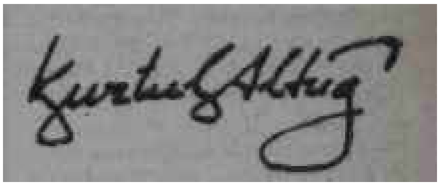
AKİS bu hafta, bir yılını daha geride bırakıyor. İlk sayısı 1954'ün 15 Mayısında çıkan dergi, şimdi 11 yaşında bulunuyor. 11 yaşında bir haftalık siyasi aktüalite dergisi, Türkiyede ancak AKİS ile idrak edilen bir hadisedir.

AKİS'in böyle bir mazhariyete erişeceği, dergi planlanırken çok az kimse tarafından tahmin edilmiştir. Ama dergi, daha birinci sayısından itibaren memleket hayatında yerini almış ve onu bir daha bırakmamıştır. İlk sayısı, sadece 6 bin adet basılan AKİS çeşitli çıkış ve inişlerden sonra bugün, tek başına, Türkiyedeki bütün haftalık siyasî dergi ve gazetelerin topunun satışından daha fazla satışa sahip, memleketin her tarafında bilinen, okunan ve önem verilen, tefsirleri yabancı basında sık sık yer alan bir yayın organı halindedir. Bu, en ziyade, sizlerin devamlı ilginizin neticesidir.

AKİS yeni yayın yılına "İsmet Paşayla 10 Yıl" yazı serisi ve bu hafta yayınlamaya başladığımız "Nazım Hikmetin hapishaneden bir kadına mektupları" derecesinde cazip hazırlıklarla girmektedir. Bunlardan biri, Nazım Hikmetin mektupları bittiğinde başlayacaktır ve bambaşka bir konuyu ele alacaktır. AKİS sizlere mümkün olduğu kadar değişik, canlı bir münderecat sunmanın gayretti içindedir. Yaklaşan yaz ayları içinde, tatiliniz için nereye giderseniz gidiniz, yahut bulunduğunuz yerde kalınız, her hafta bir AKİS sizin memleket ve dünya hadiselerine açılan pencereniz olacaktır. AKİS aynı zamanda bütün bir ailenin bir hafta müddetle okuyacağı dergidir-

AKİS bu hafta da, Türkiyenin meselelerine peşin hükümsüz, sadece gerçekleri belirten bir şekilde, onları sola veya sağa çekmeden dokunan dergi olmak hüviyetini muhafaza etmektedir. Petrol Meselesinde belirtilen istikametin akisleri devam ederken şimdi AKİS Türkiyenin Madenleri Meselesinin esasını gözler önüne sermektedir. İnce, dikkatli ve kesif bir tetkikin mabsulü olan bu renkli yazı sözü edilen ve bundan sonra daha da edilecek bir konunun anahtarlarını vermektedir. Diğer taraftan Londrada toplanan NATO Konferansıyla bu haftanın başmda memleketimize gelen Gromikonun temaslarının bütün içyüzü sadece AKİS'te açıklanmaktadır.

Saygılarımızla

içindekîler

AKİS
HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI
Yıl: 12 Sayı: 570 22 Mayıs 1965 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER

Partiler

Karanlıkta yürüyenler

Haftanın başında Salı gecesi geç vakit, CHP milletvekillerinden çoğunun evlerindeki telefonlar acı acı çaldı. O gece, daha önce alınan karara göre Meclis, Partiler Kanunu Tasarısını tamamlamak için gece çalışması yapıyordu. Çok sayıda CHP milletvekili işin tavsadığını görerek evlerine gidip isti - rahate çekilmişti. Gecenin geç saatlerinde acı acı çalan telefonlarını açtıklarında aynı daveti aldılar :

"— Aman, Meclise gel! AP'liler komplo hazırlamışlar, eski DP'liIerin siyasi haklarını iade için değişiklik teklifi yaptılar."

Az sonra Meclisteki CHP sıraları dolmağa başladı. Kürsüde AP İstanbul milletvekili İsmail Hakkı Tekinel konuşuyordu. Tekinel dönüp dolaşıp aynı noktaya geliyor, "bir art niyeti olmadığını, sadece bir prensibin müdafaasını yaptığını" tekrarlayıp duruyordu. Neticede anlaşıldı ki, İsmail Hakkı Tekinel, verdiği bir önergenin müdafaasını yapmakta, bunun kabulünü istemektedir. Az sonra önerge okunduğunda, Basın locasında yorgunluktan dökülen Anadolu Ajansı ve TRT muhabirleri pek bir şey anlamadılar. Önerge, Tasarının siyasî partilere giriş ehliyeti ile ilgili maddesine muğlâk bazı değişiklikler getiriyordu. Oturumu bizzat yöneten Başkan Sirmen, Komisyona, önerge hakkındaki mütaleasını sordu ve Komisyon sözcüsü Coşkun Kırcanın tiz sesinden şu cevabı aldı:

"— Komisyon olarak, iştirak etmiyoruz. Bu değişiklik komünistlikten mahkûm olan bir şahsın partilerin genel idare kurullarına, hattâ genel başkanlıklarına kadar yükselmesi imkânını yaratabilir."

Daha sonra önerge oylandı ve - gariptir! - komünizm konusunda hassasiyetleri aşırılığa varan AP Grupu -üç, dört kişi müstesna-, önergeye müsbet oy verdi. CHP, OKMP. YTP ve MP ise önergenin aleyhinde oy kullandılar, önerge böylece çok az bir farkla reddolundu. Sonradan anlaşıldı iki, Tekinelin önergesi, "TBMM üyeliğine seçilme yeterliğini kaybetmiş olanlar"ın siyasi partilere giremiyeeekleri istikametindeki ibareyi kaldırmaktadır! Bunun anlamı, Yassıadadan kurtulanlara. TBMM'ne girme derecesine varmasa bile, aktif politika yapma imkânının tanınmasıdır. Böylece, meselâ Samet Ağaoğlu, meselâ Sebatı Ataman AP'ye girebilecekler, Genel İdare Kurulunda görev alabilecekler ve hatta -adam yokluğunda- Genel Başkan bile seçilebileceklerdir. Böyle bir adamın, Genel Başkan -seçildikten sonra da Meclis kürsüsüne çıkıp:

"— Olur mu böyle, olur mu? Koskoca bir Genel Başkanın Parlâmentoya girmesi yasaklanabilir mi?" diye nutuk atması, eski DP'liIerin siyasî haklarının kökten geri verilmesini istemesi pek zor olmasa gerektir.

Zaten bugünlerde, Yassıadadan çıkanlar, makale ve başmakale sütunlarına oturarak, neşir organlarının başına geçerek, kursaklarında kalan memleket İdare etme zevkini tatmin çabasına girişmişlerdir. Bu kurmaylar tarafından tasarlanan *"gece* hücumu" şimdilik akamete uğramıştır, fakat çok yakında yeni teşebbüsler beklenmelidir.

Dışişleri Bakanı Işık
"Oyalanmağa gelemem"

Kıbrıs

Rusk Londraya koşunca

Londra — (AKÎS'in özel istihbaratı)
*Geçe*n haftanın ortasında, bir Çarşamba günü, Amerikanın Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ı birden bire Londrada, NATO Bakanlar Konseyinin toplantısını yaptığı Lancaster House-da görenler şaşırmaktan kendilerini alamadılar. Bakanın, Dominik hadiseleri dolayısıyla Washington'dan ayrılamayacağı bildirilmişti. Yerine 1 numaralı yardımcısı George Ball gönderilmişti. Şimdi ise, Dean Rusk'ın kendi - si, toplantı salonunda, heyetinin başında oturuyordu. Bunun sebebini, ancak bir gece evvel Lancaster House ile Londradaki Amerika Büyük Elçiliği arasındaki koşuşmadan haberdar olanlar anlayabildiler.

Salı akşamki toplantı bittiğinde, amerikan delegasyonuna mensup bazı şahısların son derece telâşlı bir halde ve koşar adımlarla Lancaster House-dan ayrıldıkları görüldü. Bunlar doğruca Amerika Büyük Elçiliğine gittiler ve derhal Washington'u aradılar. Dean Rusk'ın süratle Londraya gelmesi lâzımdı. Hattâ Başkan Johnson hemen hu gece bir demeç vererek NATO toplantısında bizzat İngiltere Başbakanı Harold Wilson tarafından yapılmış olan bir imâyı cevaplandırmalıydı. Başkan Johnson meselenin üzerinde durarak hadiseyi daha fazla büyütmedi ama. Dışişleri Bakanını palas pandıras İngiltere Başkentine gönderdi.

Amerikalıları böylesine telâşa düşüren imâ neydi? Wilson, silâhlanmanın milletlere ve İngiltereye yüklediği ağır yükü anlatırken amerikalı silah tacirlerinin nüfuz sahibi komisyoncularının tesirlerinden bahsetmişti,. Vietnamda harp oluyordu, Dominikte harp oluyordu. İngiltere Başbakanı dedi ki:

"— Ümit ederim ki silâh imalâtı

Efendiler, bu hevesler hayır getirmeyecektir!

Metin TOKER

Dördüncü Koalisyonun kurulmasından bu yana, Büyük Meclisi hatalı ve son derece tehlikeli bir istikamete itmek hevesi Koalisyonun bazı kanatlarında ve bilhassa bir tanesinde belirmiştir. Bu heves, teşrii Meclisi bir icra, hattâ kaza orsanı haline getirmek teşebbüsüdür. "Araştırma". "Bilgi Edinme" etiketi altında bir takım tahkikat komisyonları kurmak, suçlular aramak, Hükümetin dışındaki teşekkülleri murakabe etmeye kalkışmak ile Menderesin unutulmaz Tahkikat Komisyonu arasındaki mesafe kıl payıdır. Büyük Meclisin bu kıl payını aşmamak konusunda ciddi bir azmi gözlerin önüne sermesi bazı şüphe bulutlarını dağıtacaktır. Şu anda, buna şiddetle muhtaç bulunuyoruz.

Büyük Meclisin bilgi edinmesi, bütün memleketçe arsalanan bir husustur. Bunu sağlamak amacını güden araştırma komisyonları Büyük Meclisin çalışmalarına iadece olumluluk getirir. Bugün Türkiyede umumi efkar birinci derecede petrol konusuyla ilgilidir. Aynı önemi yarın maden konusu alacaktır. Türkiyenin petrol davasında durum nedir? Türkiyenin madenleri meselesi nedir? Ciddi araştırmalar yapıp Meclise bu konuda bilgi verecek komisyonların baş üstünde yeri vardır. Bir yerde tabii afet olmuştur. Meclis, oraya milletin yardım elinin nasıl uzatacağı hususunu araştırır, hadise mahalline heyet gönderir. Bilgi edinmek için araştırma budur.

Fakat, devletin radyosu devlete isyan halindedir! Radyo kızılların eline geçmiştir ve bu yüzden bir gün kalktığımızda başımızda komünistleri görmemiz tehlikesi mevcuttur! Radyo Moskovanın propagandasını yapmaktadır! Radyonun tutumu milli güvenliğimizi tehdit etmektedir! Bunlar, Büyük Meclisin araştırma yapacağı, bilgi edineceği konular olmaktan çok uzaktır. Böyle iddialar bir ihbar sayılır ve devletin icra organları, gerekirse kaza organları harekete geçerler. Nitekim Adalet Bakanının emriyle o yol açılmıştır. Kanunlar bu çeşit davranışları cezalandırmak imkânını Hükümete vermektedir.

O halde, Meclis Araştırması ne oluyor? Ama Hükümet bu ihbarları kaale almaz, ama Hükümet harekete geçmez, ama Hükümet pasif kalır, o zaman Hükümet hakkında Meclis Soruşturması da istemek milletvekilleri için bir hak da değil, görev haline gelir.

İstanbul polisi rüşvet alıyormuş. İstanbul polisi randevucularla işbirliği halindeymiş. Meclis bunu araştırsın!. Ne demektir bu, lütfen söylenir mi? Meclis bu araştırmayla neyi öğrenecektir ve öğrendikten sonra ne yapacaktır? Polisten sorumla bir İçişleri Bakam vardır. Bu Bakan polisin bu haline aldırmıyorsa Meclis onun hakkında harekete geçer. Meclis Hükümeti murakabe etmek içindir. Bu murakabeyi Hükümet emrindeki müesseselerin murakabesi şekline dökerse Anayasamızın esası olan kuvvet ayrılımı ne olacaktır?

Türkiyede Meclis bir teşrii organdır ve bütün faaliyeti teşriî görevini dahak iyi yapabilmek hedefine çevrik olmalıdır. Menderes rejimi, "Muhalefet ve bir kısım Basın-" hakkında tahkikat açmak işini icra ve kaza organlarından alıp bir sivil juntaya vermeye kalkıştığında bu budala siyasi komiserler heyetinin nasıl bir anda tarumar edildiği artık bu memlekette hiç kimsenin kafasından bir tek an bile çıkmamalıdır. Böyle yollar bu topraklar üzerinde ebediyen kapanmıştır. Herkes kendi haddini, yetkilerinin hududunu bilecektir. Bir iktidar kanadı olmanın insanları göklerde uçurmaya yetmeyeceğini Meclisin kendisi, ümit olunur ki, böyle heves sahiplerine anlatmakta gecikmeyecektir.

Hükümet suç işlerse onun hesabı icra ve kaza organları tarafından değil, Büyük Meclis tarafından görülür Gerçi Koalisyonun acaip kanadının başı Hükümeti de şimdiden ithama başlamıştır, Muhalefet Lideriyle görüşüyor diye Başbakanı artık tanımamakta, siyasi ziyaretgahlardan bahsetmekte, hatta kendisine aynı akılda eşler de bulmaktadır. Ama düşüncesi buysa, bu kanadın Meclisi bir takım tehlikeli yollara sürüklemeye çalışacak yerde onu doğrudan doğruya Hükümet hakkında vaziyet almaya itmesi daha doğrudur.

İşin aslında dert, bir iptidai zihniyetin hâla günü geçmiş politikacılardan sökülüp atılamaması, daha doğrusu bu politikacıların tasfiye edilememesidir. Ancak önümüzdeki seçimlerde, dört yıl önceye nazaran çok, ama hakikaten çok uyanmış seçmenin bu görevi yerine getirmesi bir ümit olarak ortadadır. Akıbeti gözlerin önünde bulunan D.P. iktidarım, bu iktidarın başlarının "Atatürk İnönü ne isterlerse yaparlardı. Onların her sözü olurdu. Eee, şimdi biz onların yerindeyiz, biz söylüyoruz, kimse tınmıyor" düşüncesi dejenere etmiştir. Bunlar bir başka sistemde, bir başka rejimde yaşanıldığının farkına varmamışlar ve saatin ibrelerini tersine çevirmeye kalkışmışlardır. Şimdi, aynı iptidai zihniyet "Menderes yapardı ya..." hastalığına tutulmuştur. Böyle heveslerinin "tirat!" diye alaya alınması belki bir inani çileden çıkarabilir, ama Meclis elbette ki görevinin gereğini yapacak ve olumsuz, netice vermesine imkân bulunmayan tahkikatlar yoluna sapmayacaktır. Nitekim iptidai zihniyetin sahipleri, Hükümeti kendi akıllarına uydurmaktan ümitlerini kestikten senra Meclisi arkalarından sürüklemek gayretine kapılmışlardır. Oradan da derslerini aldıktan sonra dünyanın, memleketin değişmiş olduğunu, kendilerini, bırakınız Atatürk veya İnönüyü, talihsiz Menderesin yerine bile hiç kimsenin koymak niyetinde olmadığını anlayacaklardır.

Meclis bir araştırma mı yapmak istiyor? İşte, konu hazır. Petrol Kanununun ele alınmasının, kim ne buyurursa buyursun, önlenmez bir hal aldığı şu sırada bu meselenin inceliklerine inilmesini kolaylaştıracak ve yeni değişikliklerin esasını verecek bir bilgi edinme gayreti Meclisi olgun ve hazır hale getirecektir.

programlarını geliştirirken ölçü, şu veya bu memleketin silâh fabrikatör-İerinıin seferber edecekleri nüfuzlu komisyoncuların tesiri değil, bu silâhların askerî değeri ve işe yarama kabiliyetleri olur."

Wilson'un, amerikalı silâh fabrikatörlerinin Kongredeki nüfuzlu komisyonculardan bahsettiği herkes tarafından anlaşıldı ve bu, bilhassa küçük müttefikleri memnun etti. Böylece, dünyanın orasında ve burasında cereyan eden savaşlarda amerikalı silâh fabrikatörlerinin oynadıkları rol ilk defa olarak ve bizzat İngiltere Başbakanının ağızından açıklanmış oldu.

Amerikalıların telâşı ondandı.

Ya şurada, ya burada

Fakat Londradaki bizim delegasyonumuz bu çeşit meselelerle fazla meşgul olmadı. Onlar daha ziyade Kıbrıs işi üzerinde durdular ve gördüler ki başta Amerika, NATO üyeleri bu işe artık bir hal çaresinin bulunması için ziyadesiyle arzuludurlar. Nitekim Yunanistan da bu baskıyı üzerinde hissetti ve iki Dışişleri Bakanı, bizim Işık ile onların Kostopuios, bir araya gelerek konuştular. Fakat bu, meselenin esasına inmekten ziyade meselenin iki taraf arasında görüşülmesinin kararlaştınlması oldu- Her şey gösteriyordu ki Amerikanın tutumunda yeni bir değişiklik olmuştur ve yunanlılar bunu anladıklarından bir oyalama taktiğini kullanmaya kendilerini mecbur hissetmişlerdir.

Amerika, Türkiyede İnöntt Hükümeti düşürüldükten sonra Kıbrıs Meselesinde ilk teşebbüsleri yapmıştır. Amerika önce sanmıştır ki yeni Hükümet -ki, içinde "dost"u bir takım kimseler vardı- İnönünün kabul etmediği bir hal çaresini Kıbrıs için kabul edecektir. Ancak bu hayal fazla uzun sürmedi. Amerika aksine, İnönünün kabul etmediğini hiç kimsenin kabul edemeyeceğini, buna mukabil bir hal çaresine aklı yatarsa onu Türkiyeye sadece İnönünün kabul ettirebileceğini anladı. Bu, Amerika politikasında tekrar bir dönüşe yol açtı ve bu sefer Atina sıkıştırıldı.

Şimdi, Ankara ile Atina, aralarında görüşmeye karar vermişlerdir Fakat görüşme yerinin tesbitinde bile iki taraf arasındaki uçurum kendini hissettirmiştlr. Yunanlılar New York'u teklif etmişlerdir. Türkler, o takdirde görüşmelerin Birleşmiş Milletler himayesinde cereyan ediyor havası doğacağından bunu reddetmişlerdir. Buna mukabil Pariste teklif etmişlerdir. Buna yunanlılar, görüşmelerin NATO himayesi altında cereyan ediyor havasının doğabileceği düşüncesiyle yanaşmamışlardır. Bunun üzerine konuşmalann Ankarada ve Atinada yapılması kararlaştırılmıştır.

Yunanlıların niyetinin oyalama olduğunu sezen çoktur. Sezgi, bakalım ne zaman bilgi haline gelecektir?

Ziyaretler

Buzlar çözülürken...

Sovyet Rusyanın "Gülmeyen Adam"' olarak tanınan Dışişleri Bakanı Andrei Gromiko, haftanın ilk günü, gösterişli bir İllyuşin uçağından Esenboğa hava alanına indi. Siyah kruvaze bir elbise giymiş ve yine siyah bir kravat takmış olan Gromiko, Esenboğadan itibaren, aşırı olmamakla beraber, aşikâr, tebessümleri ile, kendisine takılan bu "Gülmeyen Adam" lâkabının doğru olmadığını -veya huyunu Ankarada değiştirdiğini- ortaya koydu.

İstiklâl Savaşımız sonrasında, Atatürkle Leninin başlattığı, kısa süren, iyi münasebetler devresinde Turkiyeye gelen Litvinoftan sonra yurdumuzu ziyaret eden ilk Sovyet Dışişleri Bakanı Andrel Gromikodur. Bu iki ziyaret arasındaki devrenin büyük bir kısmı, iki ülkenin çeşitli tahrikler neticesi, birbirlerine karşı husumet yarışına çıktıkları yıllarla geçmiştir, iki komşu ülke, arasındaki buzların çözülmeye başlaması, oldukça yakın bir zamana rastlamaktadır. Bu gelişme, Türkiyenin. dış politikasını daha rasyonel bir hüviyete sokması eğilimi ile paralel gitmektedir. Bu eğilim kuvvetlendikçe seyir hızlanmakta, zayıfladıkça yavaşlamaktadır. Fakat tuhaf bir tesadüf, Türkiyedekl son iktidar değişikliğinden önce bu iki memleket arasında vukubulan ilk büyük temasın başında zamanın Senato Başkanı, şimdiki Başbakan Suat Hayri Ürgüplü bulunmuştur. Sonra Erkinin Rusyaya gidişi, Podgorninin Türkiyeye gelişi Moskovanın Kıbrıs meselesinde türk tezine hafiften meyledişi, fakat bunun yanında Kıbrıstaki sovyet yapısı silâhların arttığına dair haberlerin yayılması Türk - Sovyet ilişkilerinde başlıyan yeni devrenin gelişmeleridir. Bu arada ekonomik, ticarî ve kültürel sahalarda, Türkiyenin anlaşmalarına ve Batı blokuna paralel dış politikasına aykırı düşmiyecek ölçüde münasebetler tesisi çalışmaları başlamıştır.

Bu satırlar yazıldığı sırada Sovyet Dışişleri Bakaranın Turkiyeye çantasında nelerle geldiği yavaş yavaş anlaşılmaktaydı. Fakat Türkiyenin Gromikodan isteyecekleri daha çok Kıbrısla ilgili olacaktır. Sovyet Dışişleri Bakanından, daha önce Pravda gazetesinde sözü edilen "Kıbrısta Federasyon" sloganini tekrar ve daha açık olarak ifade etmesinin istenileceği, ayrıca Kıbrısa gönderildiği ifade edilen sovyet yapısı silahlar hakkında tatminkâr açıklama talep edileceği bilinmektedir. Hattâ, bu konuların yapılacak görüşmelerden sonra bir müşterek tebliğle, Ankara görüşmelerini dikkatle takip eden dünya efkârına sarih olarak açıklanması için tarafımızdan ısrarda bulunulacağı da anlaşılmaktadır.

Görüşmelerin başlangıcında sezilen, Rusyanın Türkiyeyle münasebetlerinin iyileşmesinde daha süratli bir tempo-

Gromiko hava alanında Işık tarafından karşılanıyor

Yedek kuvvet değil, doğru dürüst kuvvet

va taraftar bulunduğu, bunu istediğidir. Gromiko Türkiyenin NATO ile ilişkilerine dokunmak, bunları söz konusu etmek istemediklerini tekrar teyit etmiştir. Rusların bu anlayışı devam etmektedir. Ama Moskovamn nazarında, NATO çerçevesi içinde dahi ruslarla ban mukaveleleri imzalamak kabildir ve bunların misali mevcuttur. Ancak Türkiyede bir Seçim Kabinesinin bulun duğunun hatırdan çıkarılmaması bizim ruslardan su anda istediğimiz husustur ve Türkiye bu dostluğun, havası ne kadar sağlam olursa o derecede verimli olacağı görüşündedir. Çok kısa bir zaman içinde "dünden bugüne" gelinebilmesi Türkiyenin bu dikkatinde haklı olduğunu her halde ruslara anlatmıştır.

Tekere çomak sokanlar

Ankara görüşmeleri Çarşamba sabahı Dışişleri Bakanlığında bu hava içinde başladı. Ürgüplü, Demirel, Macit Zeren ve Hasan Işıkla Dışişleri Bakanlığımız ilgililerinin katıldıkları toplantıdan sonra Hasan Işık gazetecilere, Başbakan Ürgüplünün Sovyet Rusyaya davet edildiğini açıkladı. Işık, Ürgüplünün bu davete, cevap olarak "Bu daveti memnuniyetle kabul ediyorum. Sovyet Rüsyayı ikinci defa ziyaret etmekten memnunluk duyacağım " ifade sini kullandığını belirtti. Dışişleri Bakanı Işık, görüşmelerin samimi, anlayışlı ve münasebetlerin "bugün erişilmiş olunan hava içinde" cereyan ettiğini söyledi.

Görüşmelere katılanlardan Macit Zeren ise "Yapılan ticari anlaşmaların gerçekleşmesi için gayret gösteriliyor. Uygulamada bazı tutukluklar oluyor, bunları düzeltmek lâzım Anlaşmaları değiştirmek diye bir şeyy yok" diye konuştu.

Sovyetlerle Türkiye arasında sıklaşan hava, son günlerde bir ara çark etmeye başlamışsa, bunun başlıca sebeplerinden biri, TRT konusunda ego sunu tatmin edemeyen Bölükbaşının, Sovyet - Türk Kültür Anlaşmasına sal dırması ve bunu baltalama gayretlerine girmesidir. Gromikonun Ankaraya gelişi arefesinde, bu kültür anlaşmasının "Bakanlar Kurulu kararı ile mi yürürlüğe konması, yoksa Meclisten mi geçirilmesi" gerektiği konusu biraz da suni olarak büyütülmüş ve mesele haline getirilmiş bulunmaktadır Hukuk Müşavirleri Meclisten geçirilme muamelesine lüzum göstermemişlerdir. Ama gene Bölükbaşı ortaya çıktığı için Meclise iki maddelik bir kanun teklifinin sevki yoluna gidilecektir.

Gromiko Türkiyede 22 Mayısa kadar kalacak, bu arada İstanbulu ziyaret edecektir. Fakat bu ziyaret daha çok, görüşme masaları başında geçecektir. Gromiko Pazartesi gecesi Işığın yemeğinde ilk görüşmesini yaptığı İnönü ile Salı gecesi kendi Büyük Elçiliğinde akşam yemeği yemiştir. Vernikte Bn inönü ile Bay ve Bn. Kemal Satır da bulunmuşlardır. Belirtiler, iki komşu ülkenin, makul münasebetlere başlamak için atmaya başladıkları adımlardan bu sonuncusunun öncekilere göre biraz kısa kalacağı intibarnı vermektedir. Her halde bunun sebe-

Üçüncü Deneme

Bir yıldan *az* bir zaman içinde üçüncü defadır ki Türkiye ilee Sovyet Rusyanın sorumlu devlet adamları karşı karşıya gelmektedirler. Kar şılaşmalar, iki memleket arasındaki münasebetlerin iyileştirilmesi için başlamıştır. Bu temaslarda rusların anlayış, iyi niyet ve her halde sevgili amerikalılarımızdan çok daha fazla akıllılık gösterdiklerini belirtmek lazımdır. Türkiyede, bilhassa İhtilalden bu yana bir kuvvetli umumi efkârın doğduğunu anlamışlar, bu umumi efkâra doğru teşhis koymuşlardır. Türkiyede, kendimizi rusların eline terketmemiz arzusunu söyleyenler olmuştur ve vardır. Ama ruslar. bunları gerçek ölçüleri içinde mutalea etmişler ve onlara kapılmamışlardır -Darısı, aksi istikametteki sesler konusunda Amerikalıların başına..

Türk - Rus münasebetlerinde ilk deneme Moskovada, Feridun Cemal Erkinin ziyareti sırasında vuku bulmuştur. Ruslar elbette ki bizim NATO ile münasebetlerimizi bahis konusu etmek istiyorlardı. Fakat böyle bir teşebbüs halinde görüşmelerin başlamadan biteceğini anlar anlamaz o noktada ısrar etmemek olgunluğunu göstermişlerdir.

İkinci deneme, Podgorninin Ankara ya gelişidir. O ziyaret sırasında rusların istediği Türkiyedeki üslerin ele alınmasıydı. Fakat bu, dolambaçlı bir yoldan, bizim NATO ile ilişkilerimizin masa üzerine konulması olacaktı ve NATO'nun bir sadık üyesi kalmak isteyen Türkiye için bu, kabul edilebilecek bir müzakere konusu değildi. Buna mukabil Podgorni esaslı bir kazanç sağlayarak gitti: Türkiye Çok Taraflı NATO Gücüne katılmadı. Gromiko ise Moskovada. Kıbrısla ilgili olarak Federasyon kelimesini telaffuz etti ve türklerin şükranını kazandı.

Şimdi, Gromiko Ankaradadır. Rusların, Stalin samanında, 1925 Andlaşmasını, bizim uzatma. arzumuza rağmen uzatmak istememeleri ve Türkiyeden toprak talep etme hatalarını tamir etme gayretleri hiç kimsenin meçhulü değildir. Tabii bunun belli başlı yolu da bir yeni 1925 Andlaşmasını 1965'te imzalamaktır. Ama ruslar, seçim arefesindeki Türkiyenin -Başbakanın adının İnönü veya Ürgüplü olması önemli değildir- biraz zamana muhtaç bulunduğunu anlamalılar ve ilk iki denemede gösterdikleri olgunluğu bu sefer de göstermelidirler. Buna mukabil bugün türk lerin ruslardan bekledikleri, bir defa Kıbrıs konusunda İnönü Hükümeti devrinde aldıkları vaziyeti Ürgüplü devrinde teyit etmeleri, sonra da, İnönüye yaptıkları,daveti Ürgüplüye tekrarlamalarıdır. Unutmamak lâzımdır ki Gromikonun Ankarayı ziyaretinden sadece müsbet neticelerin alındığını dünyanın bilmesi, dünya barışma yardımcı olacaktır.

Bizim tarafımızdan ise, İnönü Hükümeti ile Ürgüplü Hükümeti arasında bir fark olmadığının ifadesi, Sovyet Rusyayla dostluğun bir hükümet değil, millet politikası olduğunun belli edilmesi nihayet, bu dostluğun sebebinin Kıbrıs sanılmaması gerektiğinin temin edilmesi Gromikonun ziyaretini ruslar açısından da bir başarı haline sokmaya yetecektir.

Bu münasebetlerin bundan sadece üç dört yıl önce ne halde bulunduğu düşünülmeksizin bugünkü durumu gerçek ölçüsüyle anlamak imkânı yoktur.

bi Ürgüplünün, Işığın, Gromikonun, ya hut İnönünün isteksizliği olmayacaktır. Ama Koalisyon Hükümetinin başka ve zararlı frenleri olduğu bilinmektedir.

Törenler

Canımın içi!

Sanayi Bakanı, Ali Naili **Erdem,** pek hiddetliydi. "Bu ne biçim tertip? Bu nasıl protokol? Biz adam değil miyiz?" diye söylenip duruyordu. Hiddetini Ereğli Demir ve, Çelik tesislerinin sorumlularının yüzüne karşı söylemekten ve gazabını dile getirmekten de geri kalmadı. Bıyıklı genç adamın galeyanı, bütün bir Ereğlinin, daha vapurdan inişinden itibaren, işçisiyle, memuruyla ve halkıyla İsmet İnönünün etrafına toplanmış olmasındandı- Bazı kimseler, söylenen bıyıklı genç adama şaşkın gözlerle bakarak:

"— Bu da kim? Buna da ne **oluyor?"** diye sordular.

Nihayet bıyıklı genci bir tanıyan çıktı da -o da, pek emin değildi ya..- şöyle dedi:

"— Bakan galiba.. **Ama** ne Bakanı bilmiyorum.."

Törem tertipleyenler ise çaresizlikle omuzlarını kaldırdılar. Zorla da bir ilgi yaratılamazdı ya.. Ereğlideki dev Demir ve Çelik tesislerinin açılışındaki tek aksaklık -o da Erdem tipi kimseler için- bundan ibaret kaldı. Tören dört başı mâmur, oldu ve bu sıralarda bir kuvvet ilâcına ziyadesiyle muhtaç bulunan türk - amerikan dostluğunun ve türk - amerikan işbirliğinin bir güzel tezahürünü teşkil etti Yeni İktidarın üzüntüsü de buydu. İşçisi, halkı, memuru amerikanların gözü önünde kendilerini değil, İsmet İnönüyü sarıyordu Halbuki A.P. bütün milletin kendisiyle birlik olduğunu ve seni seçimlerde hani neredeyse tulum Meclise geleceklerini bilhassa amerikalıların kulaklarına fıslıyor, onlardan saf olanları da inandırıyordu.

Belki bundan dolayıdır ki bıyıklı genç, Ali Naili Erdem, törende attığı nutukta etrafa dehşet salmayı ve amerikanlardan aferin almayı akıllılık saydi.

"— Yabancı sermayenin Türkiyenin varını yoğunu sömürdüğünü iddia, ile bu fikirlerini bir vicdan muhasebesine dahi tâbi kılmaksızın ifade edenler, eğer bu iddia ve beyanları ile, insan haysiyet ve şerefini öldüren, insanı yalnızca emek üretmeni kabul eden rejimin Türkiyede gerçekleşmesini istiyorlarsa...."

Konuşmasına normal şekilde devam ederken, tam bu kısma gelince sesini en yüksek perdeye yükselten AP'li Sanayi Bakanı Ali Naili Erdem böylelerinin "bir teneke saç" gibi ezileceklerini ilân etti. Dinleyicilerden biri "Başkaları da, muhalifleri karınca gibi ezmekten bahsederlerdi" diye eğlenmekten kendini alamadı.

Törenin güzel ve akıllı konuşmalarını **amerikanlar** yaptılar. Amerikanın iyi niyetli, bizim sahiden dostumuz, fakat talihsiz Büyük Elçisi Raymond Hare Amerika hakkındaki tenkitlerden haksız olanlarına serzenişte bulundu, fakat her halde bıyıklı gençten çok daha müsamahalı davranarak kraldan fazla kralcılardan, bizzat kralların ken dilerinin bile çok hoşlanmadıklarını bir defa daha gözlerin önüne koydu,

Tabii, anlayan gözlerin önüne.

Ereğli Demir Çeliğin açılışında **İnönü**
Fincancı katırlarını ürküttü

Madenler

Turgutun mumu ve yatsı zamanı

(Kapaktaki Mesele)

Bundan bir süre önce, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Bakanlıklardaki gösterişli binasında bir komisyon kuruldu. Bir sıra mühendisi, Mehmet Turgut, bünyesinde yüzlerce değerli mühendis bulunan bu müessesenin başına getirilmişti. O sıralarda Maden konusu yavaş yavaş ele alınmaya başlanmıştı ve Mr. Ely adında bir amerikan tarafından hazırlandığı için Ely Raporu diye bilinen bir rapor ortalardaydı. Bakan Turgut, işe başladıktan onbeş gün sonra bu komisyonu kurdu ve komisyonun kuruluş gayesini şöyle açıkladı:

"— Bir Maden Kanunu hazırlamak için Bakanlıkta şimdiye kadar yapılan bütün çalışmaları bir komisyona tevdi edeceğim ve bunları inceletip birleştireceğim."

Bu hafta Bakan Turgut, Meclis lokantasında arkadaşlarıyla neşeli bir sohbete dalmıştı. AKİS'in Madenler konusundaki Kapak Yazısını hazırlamakla görevli ekibinin bir mensubu yanına yaklaştı ve Bakan Turgutla aralarında şu konuşma geçti:

"— Beyefendi, sizinle bir görüşme yapmak istiyorum."

"— Hangi konuda?"

"— Madenler!"

Derhal suratı asılan Turgut:

"— Hayır, sizinle görüşmiyecegim" cevabim verdi.

"— Bir tek soru sorsam?"

"— Evet?"

"— Siz Bakan olduktan onbeş gün sonra bir demeç verip bir Maden Kanunu hazırlamak için Bakanlıkta yapılan bütün çalışmaları bir komisyona tevdi edeceğinizi ve bunlann birleştirileceğini söylemiştiniz. Kurduğunuz komisyon gerçekten bütün tasarıları ve çalışmaları birlikte mi inceledi? Yoksa, sadece Mr. Ely'nin tasarısı mı **incelendi?"**

Turgutun bu soruya cavabı kesin ol-

du: Hayır, komisyon yalnız Ely'nin tasarısını değil, bütün çalışmaları ele aldı ve birleştirdi..."

Enerji Bakanı bu sözleriyle, hiç fütursuz, gerçeğe aykırı bir beyanda bulunmaktadır.

Komisyonda cereyan edenler

Bakan Turgut, Bakan olduktan sonra, kuracağını açıkladığı komisyonu gerçekten kurmuştur. Maden Dairesinden Kadir Yersel ile Teyfik Sayhanın, İstanbul Üniversitesinden Galip özenin, Maden Yardım Komisyonundan Ferit Kromer, Maden-İş Federasyonundan Kemal Özer ve Maden Dairesi Hukuk Müşaviri Nizamettin Erkmenin katıldıkları bu komisyonun ilk toplantısı 25 Mart 1965 günü yapılmıştır. Bakan Turgut, başkanlık ettiği bu toplantıya -AKİS'çiye söylediği gibi- kendisinden önce yapılan bütün çalışmaları ve hazırlanan başlıca iki tasarıyı - bunlardan biri Ely, diğeri ise TKİ Genel Müdürü Behzat Firuz Başkanlığında bir komisyon tarafından hazırlanmıştır - götürmüştür. Ama lâf ile davranışın uygunluğu burada sona ermiştir. Toplantı masasının üzerine sol tarafa yerli mütehassıslar tarafından hazırlanan -her halde solcu sandığı- tasarıyı sağ tarafa ise Ely'ninkini koyan Bakan Turgut önce bir konuşma yapmış ve özetle şöyle demiştir:

"— Biz özel teşcbbüsçü bir partiyiz! Görüşlerimiz yabancı ve yerli özel teşebbüs ve sermayeden yanadır..."

Turgut bundan sonra sol elini sol yanındaki tasarının üzerine koymuş, küçümser bir eda ile:

"— Bu, devletçi bir tasarı!" demiştir.

Sıra sağ elinin altındaki Ely tasarısına gelince, yüz hatları yumuşayan Bakan Turgut beşuş bir çehreyle demistir ki:

"— Siz bu tasârıyı inceleyecek ve raporunuzu buna göre vereceksiniz. Bu tasarının milli menfaatlere uygun olmadığını bazı çevreler iddia ediyorlar. Bir inceleyin bakalım..."

Komisyon, kendisine tanınan yetki sınırları içinde çalışarak sadece Ely tasarısını incelemiştir.

Görüldüğü gibi, Bakan Turgut doğru konuşmamaktadır. AKİS'çiye verdiği cevaptan birkaç saat sonra Cumhuriyet Senatosunda da aynı "doğru olmıyan" ifadeyi tekrarlıyan Bakan Turgutun, her türk vatandaşının ve hatta sonraki nesillerin pay sahibi olduğu milli kaynaklar üzerinde giriştiği bu spekülasyonun gerçek maksadı henüz belli değildir. Bakan Turgut, Petrol konusunda da böyle inanılmaz bir demeçle ortaya çıkmış ve Petrol Kanununun mükemmel olduğunu, bunda hiç bir değişikliğe lüzum bulunmadığını bir petrol şirketi avukatı ağzıyla söyleyerek her hangi bir müzakerede memleketin şanslarını -eğer sözü bir değer taşısaydı- sıfıra indirebilecek çamı devirmiştir. Halbuki şu anda Türkiyede, Petrolün millileştirilmesi ve devletleştirilmesi tezinden bugünkü Petrol Kanununun Türkiyenin menfaatlerine daha uygun hale getirilmesi tezine kadar türlü temayül vardır ve Bakan Turgutun tuttuğu görüş bunların hem en münasebetsizi, hem de en az başarı kazanma ihtimaline sahip olanıdır- Her halde Cumhuriyet Hükümetinin bir müzakere yapıldığı takdirde bu müzakereyi yürütecek Bakanının böyle bir vaziyet alması, müzakere saati geldiğinde o Bakana Hükümetten güle güle denilmesini gerektirecek ağırlıktadır.

Belki Bakan Turgut o zaman, görüşü devam ederse, statükonun sürmesini isteyen tarafın bir vekili olarak bu görüşmelere katılabilecektir.

Petrol konusundan sonra memleketin aynı derecede önemli konusu olan Madenler üzerinde de bir oyun teşebbüsü bulunurken bu oyunu anlamanın en iyi çaresi yakın maziden bugüne doğru kısa bir göz atılmasıdır.

Yabancıdan türke

Cumhuriyet öncesinde, emek ve rasyonel bilgi isteyen bütün alanlarda olduğu gibi madencilik alanında da, türklerin herhangi bir önemli faaliyeti yoktur. Zonguldak kömürleri, Fethiye kromları ve Balya kurşunları kapitüler haklar elde etmiş olan fransız madencileri tarafından işletilmektedir. Konunun önemi Cumhuriyetten sonra farkedilmiş ve ilk zamanlar amatör denilebilecek çalışmalar yapılmıştır. 1935 yılına doğru bu alanda faaliyet göstermek üzere Petrol Arama ve Altın Arama İdareleri kurulmuştur. Daha sonra da madenciliğin sadece petrol ve altın aramadan ibaret olmadığı anlaşılmış ve bütün madenleri arama ve ayrıca araştırma, inceleme çalışmalarını yürütmek üzere 2804 sayılı kanunla Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kurulmuştur.

1937'de 10-15 teknik elemana sahip bulunan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü cansiperane bir çalışma göstermiş, 1946 yılında Siirt bölgesindeki pet rol, bu müessese tarafından bulunmuştur- MTA'nın çalışmalarıdır ki 1930 yılma kadar tamamen yabancıların eline bırakılan madenciliğimizi mütevazi ölçüde de olsa- geliştirilmesini mümkün kılmıştır. MTA kurulduktan sonra, memleketimizde bakır, krom, demir, kömür, linyit, kükürt ve diğer maden işletmelerinde ve arama faaliyetlerinde gelişmeler sağlanmıştır. Maden arama faaliyetinde en önemli ve hatta işin başlangıcı denilecek olan jeolojik harita meselesi de MTA tara-

Eseri hatırasını yaşatacaktır

Cevat Süberk

Mayısın 15. günü, Eregli bir adamı aradı: Cevat Süberk. Yıllar yılı Ereğliye kar, tipi. fırtına demeyip koşmuş, bir dev tesisi yerden âdeta eliyle yükseltmiş, onun büyümesini bir evladın büyümesini takip eder gibi Şefkat, memnunluk dolu gözlerle takip etmiş olan Genel Müdür eserinin açılışında Ereğlide değildi- Bir kaç hafta önce, bir kalp krizi neticesi, Ankarada hayata göz lerini yummuştu. Hem de o kadar genç bir yaşta..

Ereğlinin Cevat Süberkin canını kendine can, Cevat Süberkin kanını kendine kan yapmış olduğuna, Cevat Süberkin hayatını Ereğli uğurunda feda etmiş bulunduğunu söylemekte bir mübalâğa yoktur. O kadar didinme, o kadar mücadele, çoğu haksız o kadar hücuma göğüs germe genç Cevat Süberki yıprat mış, yormuş, eskitmiştir. Ama Ereğlinin göğüne yükselecek her, baca dumanı, Ereğlinin mendireğine vuracak her Karadeniz dalgası, Ereğliden dolu ayrılan har geminin düdük sesi, işleyen vinçler, lâv halinde dökülen çelik, inip kalkan çekiçler, hepsi, hepsi hep onu hatırlatacak, onun aziz ve temiz hatırasını anacaktır,

Hiç bir rahmet dileği onun ruhunu, Ereğlide bulunmadığı o 15 Mayıs günü tesislere karşı dayatan ve ifade edilen hayranlık duy, guları kadar şad edemezdi. Cevat Süberk simdi memnun, mesut son uykusunu uyuyor.

Bu, onu sevenlere kalan tesellidir.

fından ele alınmıştır. Zamanımızda, bir ülkenin maden kaynakları yeraltı haritaları ile tesbit ve tahmin edilebilmektedir. Yeraltı haritasına dayanmıyan madencilik ise kumar ve şans sayıl maktadır. Bu eksikliği gidermek için başlanılan çalışmalar ilk semeresini 1940 yılına doğru vermiş ve 1/800 bin Ölçekli ilk Türkiye yeraltı haritası tamamlanmıştır. Bundan bir hafta kadar evvel de 1/500 bin ölçekli yeraltı haritası bitirilmiştir. Görüldüğü gibi aradan geçen 25 yıl sadece haritanın ölçeğinde ufak bir değişiklik husule getirebilmiştir. Çünkü jeolojik harita büyük imkânlar ve uzun yıllar isteyen çalışmalarla yapılabilmektedir- Daha sıh hatli ve verimli madencilik yapabilmek için çok daha küçük ölçekli haritalar gereklidir. Bugün Fransa, Almanya. İn giltere gibi maden meselesini halletmiş ülkeler, 1/50 bin ölçekli harita ile çalışmaktadırlar. Ancak, meselâ Fransa - nın jeolojik haritası için darbımesel gibi kullanılan, "Bu harita 5000 mühendisin 100 senelik çalışması ile meydana gelmiştir" sözü. işin zorluğunu rahatlıkla ortaya koymaktadır. Bugün Türkiyenin hedefi 1/25 bin ölçekli haritayı tamamlamak tır. Ancak, bu yoldaki çalışmalar Milli Savunma tarafından askeri mülâhazalarla engellenmektedir. Oysa, göklerde devamlı film çeken suni peyklerin dolaştığı bir çağda, böyle bir görüşü devam ettirmek ileri bir davranış sayılmamalıdır.

"Fakir" değil, "zengin"iz

MTA tarafından yapılan bu çalışmalar, eskidenberi süregelen ve özellikle yabancılar tarafından körüklenen bir propagandayı kökünden yıkmıştır. "Türkiye fakir madenleriyle zengin bir ülkedir" şeklinde özetlenen bu propagandayı yapanlar, Türkiyede ekonomik olmayan rezervler halinde her çeşit madenin bulunduğunu, fakat bu dağılış ve karakter sebebiyle türk madenlerinin zengin olmadığını durmadan tekrar etmişlerdir. Ancak, 1965 Türkiyesinde bu propaganda iflâs etmiştir. MTA tarafından bugüne kadar bulunan maden rezervlerimizin tahmini değeri 5 milyar 250 milyon lirayı aşmıştır. Kömür rezervlerimiz 100 senelik ihtiyacımızı karşılayacak ölçüdedir. 100 milyon tonun üzerindeki alüminyum cevheri rezervi, 20 milyon tonu aşan bakır rezervi, 150 milyon ton ile dünya ölçüsünde İlk sıralara giren bor rezerv leri. 244 milyon tonu bulan demir rezervleri, 5 milyon tonu aşan krom cev heri artık bugün efsane değil, gerçektir. Türkiye topraklarının altında yatan bu servetler, türk teknisyenleri tarafından keşif ve tesbit edilmiştir.

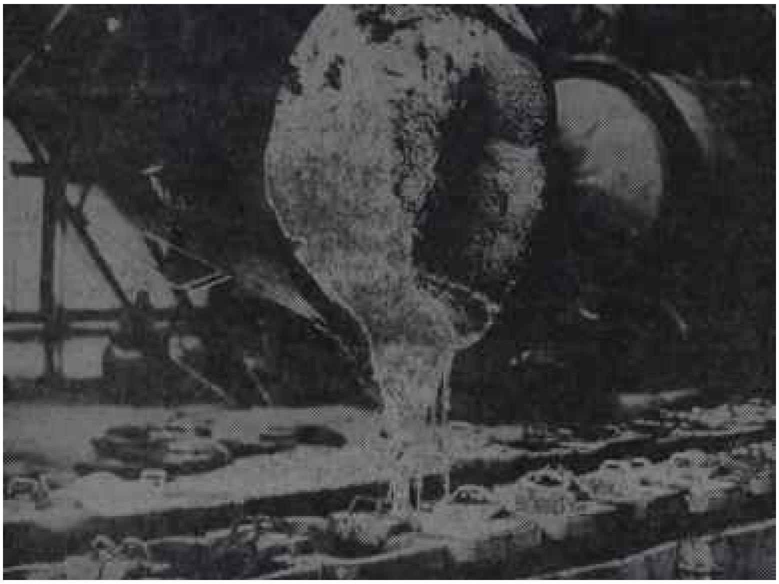

Mehmet Turgut
Sıradan bir mühendis

Maden arama çalışmaları bugün eskiye göre daha istikrarlıdır. 1937'de 10-15 elemanla çalışan MTA'nın elinde bugün 500'ü aşkın teknik eleman vardır. Yıllık bütçesi 50 milyon liraya yakındır. MTA'nın sıkıntısı, dünyadaki benzer arama müesseseleri gibi. çalış malarım uzun vadeli bir şekle sokamamasıdır. Arama çalışmaları gelecek nesillerin faydası hedefine yöneltildiği takdirde çok daha verimli ve emniyetli olmaktadır. Fakat, Cumhuriyetten sonra kapılarınıo bîr süre yabancı âleme kapatan ve yokluklar ülkesi haline gelen Türkiye, bir çok maddeyi kendi sınırlan içinden kısa zamanda elde etmek zarureti ile karşılaşmış, bir gün demir, ertesi gün linyit, daha ertesi gün manyezit "elzem" olmuştur. Bu yüzden, MTA sık sık, çalışmalarını ve imkanlarını uzun vadeli rayından çıkarıp günün ihtiyaçlarına teksif etmek zorunda kalmıştır.

Türk işi organizasyon!

Memleketimizde madenciliğin en büyük problemi, istihsalin ve işletmeciliğin hâlâ, gerektiği şekilde yürütülememesidir. Bugün madenciliğin çeşitli kademelerinde bilgili ve yeterli bir organizasyon kurulabilmiş değildir. Oysa maden sahasında esas, son derecede dakik ve sıhhatli bir teşkilâtlanmadır. Madenin yerin altından çıkarılması, nakliyesi, mamul veya yarı mamul hale getirilmesi, daha sonra da iç veya dış piyasada alıcı bulunarak teslimi, son derecede muğlâk, modern ve taze bilgilere ihtiyacı olan bir ameliye silsilesidir. Madencilik, diğer sanayi kol larından farklı özellikleri olan bir üretim koludur. Monopoller, ihtiras sahibi sermayedarlar, kumar oynar gibi hareket eden küçük madenciler ve devlet teşekkülleri bu alanda şiddetli rekabet halindedir, üstelik maden ürünlerinin dünya piyasası karmakarışık ve istikrarsız bir hüviyet göstermektedir. Ma- -enin petrolden en esaslı farkı burada ortaya çıkmaktadır: Petrolün ham olarak veya rafine edilmiş şekilde istikrar bulmuş bir fiyatı ve belli müşterileri vardır. Oysa binlerce çeşit maden ürününün her biri ayrı şartlar ve ortam içinde fiyatını bulmakta, günlük piyasa hareketleri bu işi son derecede yakından ilgilendirmektedir. Bazı durumlarda, maden ürünleri dış piyasalarda ancak çok düşük fiyatla alıcı bulabilirken ani fiyat yükselmelerinde bazı ürünler kötü kaliteli ve yüksek maliyetli olsa bile rahatça satılabilmektedir. Bu durum, madencilik yapmak isteyenlerin dış piyasa haberlerini dakika sektirmeden takip etmelerini ve herbirinin kendi sahasında ihtisaslaşmasını gerektirmektedir. Bütün bu şartlar organizasyonun kusursuzluğunu elzem kılmaktadır. Oysa memleketimiz de organizasyonun kusursuzluğu bir yana, varlığı dahi şüphelidir. Bu yüzdendir ki. son yıllarda bakır fiyatları dünya piyasasında büyük ölçüde ar-

Ergani Bakır madeninde bakır akıyor
Alıp da kaçan mı?

tışlar gösterdiği halde, Türkiye, yeterli rezervlere ve cevheri işleyecek tesislere sahip olduğu halde üretimini arttıramamış ve muhtemel munzam döviz geliri bu rehavet yüzünden kaçırılmıştır Krom ihracatındaki krizin bu kadar uzun sürmesinin başlıca sebebi -en az Sovyetlerin dampingi kadar- organizasyon ve devlet politikası eksikliğidir.

Türkiyenin maden politikası, şeklen, 3/3/1954 tarihli Maden Kanunu ile tesbit edilmiştir. Bu kanun, bugün, madenciliğimizin iyi işlememesinin en esaslı ve tek sebebi gibi gösterilmek istenmektedir. Bu kanunun, Türkiyenin millî menfaatlerini en iyi şekilde koru yacak kanun olduğunu iddia etmek zordur, kanunun kusurları vardır. Fakat bu kanun çeşitli uygulama tarzlarına imkân verecek, oldukça yumuşak nitelikte bir kanundur. Serbest rekabete hak tanıdığı kadar, devlet işletmeciliğinin ve önderliğinin yollarını, da açık bırakmıştır- Bu bakımdan 1954'ten bu yana eğer iyi bir uygulama yürütülmüş ve aksayan noktaların tadili gerçekleştirilmiş olsa idi, muhakkak ki bugünkü gibi suçlu aranmaz, madenciliğimizin girift problemlerini bıçakla kese cek iksir tarzında -meselâ bunlardan biri yabancı sermayedir- çarelerin peşinde koşulmazdı.

Bir "süper man"

Gerçek şudur ki, 1954 tarihli Maden Kanunu ile murad edilen gayelere bugün ulaşılamamıştır. Bunun en önemli sebebi, kanuna hayat verecek ve uygulıyacak teşkilâtın kurulmamış olmasıdır. Yürürlükteki Maden Kanunu madencilikle ilgili işlemleri yürütmek üzere bir Maden Dairesinin kurulmasını öngörmüştür. Ancak bu noktada bir hataya düşülmüş, Maden Dairesine hayatiyet verecek imkânların ve Kadroların aynı kanunun içinde veya vakit geçirmeden başka bir kanunla gerçekleştirilmesi cihetine gidilmemiştir. Sadece 157. madde ile Maden Dairesinin teşkilât ve kadrolarının o zamanlar hazırlanmakta olan Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilât Kanunu içinde yer alacağı belirtilmiştir. Tesbit edilen ihtiyaca göre, Maden Dairesi asgarî 55 mühendis ve buna ilâveten çok sayıda yardımcı elemanla işleyebilecektir. Ancak, bu imkân hiçbir zaman gerçekleşmemiş, uzun yıllar kanunun uygulayıcısı olması gereken bu daire, tek bir mühendisle çalışmıştır. Bu yıllarda ma den dairesinin birbaşına çalışan bu zavallı mühendisi tarafından yürütülen -veya yürütüldüğü sanılan- işleri şun- -ardır:

700-800 işletmenin faaliyet plânlarını ayrı ayrı tetkik, bu işletmelerin şartnamelerine göre çalışıp çalışmadık larını mahallinde kontrol, Maden Dairesine yılda yapılan ortalama 10 bin ruhsat müracaatını incelemek, ihtilâfları mahallinde inceleyerek bunlardan ruhsat verilmesi gerekenlere ruhsat ver mek, işletme haline geçen müteşebbislerin muamelelerini ikmal etmek, bunların fen rapor ve haritalarını tetkik etmek, işletmelerin piyasaya vereceği cevherin arza uygun olup olmadığını kontrol etmek, bulunan madenlerin istenilen evsafta olup olmadığını tetkik etmek, varsa karışık maddeleri tesbit etmek, bakanlıklararası madencilik konularında koordinasyon sağlamak, dünya maden politikasını takip etmek, devletin madencilik politikasına yön verecek esasları tesbit ederek üst makama arzetmek . v.s. v.s.

Bütün bu işleri aynı zamanda başmühendis ve reis ünvanını da taşıyarak "başaran" ve böylece herhalde bu alanda bir rekor kıran mühendisin ismi Cemal Başgözedir. Eğer o günlerde Türkiyenin madencilik işleri yürümüş ise, mühendis Cemal beyin fil kuvveti, deve mukavemeti, elektronik beyin gücünde bir zekâ gibi hasletlerle birlikte, istediği anda pencereden uçuverip meselâ Ergani bakırları üzerinden Divriği demirlerine geçip, oradan da Bursadaki çinko madenlerine uğrayabilecek kaabiliyetlere sahip olmasındandır! Bu devrede maden işleri yürümemişse bunun tek sebebi mühendis Cemal bey ve sonradan kendisine katılan birkaç arkadaşının -bugün Maden Dairesinde sadece 9 mühendis vardır ve bunlar her nekadar türkseler ve bir türkün dünyaya bedel olduğu söylenirse de- anormal kaabiliyetlere sahip olmalarıdır.

Hüdai Oral
İsmi kaldı yadigâr

Bugün Maden Dairesi hâlâ aynı sefil şartlar içindedir. Yakın zamana kadar, rutubetli mahzenlerde çürümeye terkedilmiş olan ve Türkiyenin yeraltı durumunu tesbit eden 10 bin dosya, daha bir kaç gün önce -o da derme çatma- bir yere taşınabilmişler. Maden Dâiresinde çalışan 9 mühendisten bir kısmı, İktisadî Devlet Teşekkülleri kadrolarından maaş alabilmektedirler. Bu yüzdendir ki mahkemeler, madenlerin sınır ihtilâfları ile dolup taşmakta, hergün bir madenci iflâs etmekte, ihracat imkânlara ve kaynakların kapasitesine göre çok düşük kalmakta ve her devlet müessesesi madenciliğe bilerek veya bilmiyerek bir darbe vurmaktadır. Bir maden politikası olmamasından dolayı, madenciler teşvik edilmeleri gereken noktalarda - meselâ hammadde alıcısı devlet teşekküllerinin fiyat politikaları ile, meselâ Devlet Demiryolları tarifeleri ile, meselâ malzemeye konan yüksek gümrük bedelleri ile- ezilmekte ve bu yüzden yaşayabilmek, maliyetlerini düşürebilmek için zararlı yollara tevessül etmektedirler. Maliyeti düşürmek için işçiye düşük ücret vermek, madenlerde asgarî emniyet tedbirlerini almamak -Yeni Çeltek Faciasında olduğu gibi- ihracatta ürün kalitesini düşük göstererek döviz kaçırmak, özel madencilerin biraz da zorla itildikleri gayri meşru ve zararlı yollardır. Bugünlerde kredi talep ettiği için isminin açıklanmamasını isteyen bir özel madenci, bütün bu "yolları" doğrulamış ve şöyle demiştir:

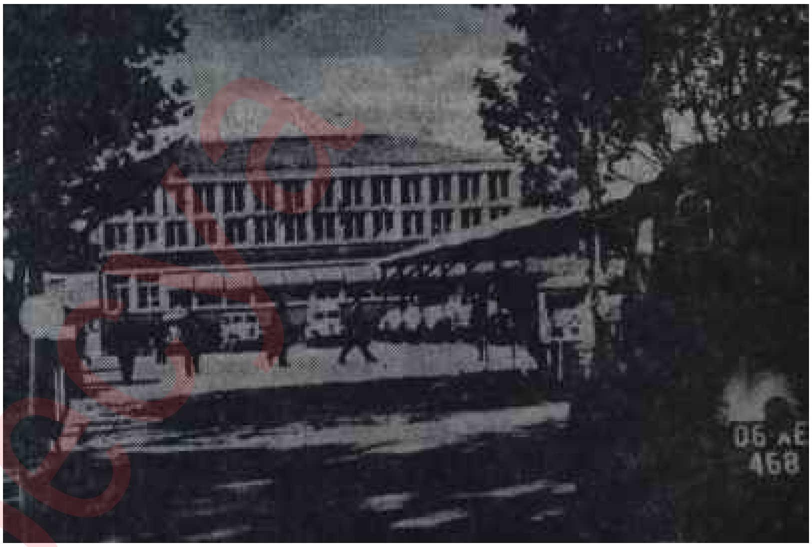
"- Bu şartlar altında bizim yapabildiğimiz, yağmacılık ve vurgunculuktan ibarettir. Çalışma tarzımız da Türkiyenın milli servetlerini kemirmekten ileri geçmemektedir. Biz ocaklardan en kolay çıkarılabilecek en kaliteli ürünü alır ve böylece o madeni mahvederiz. Fakat devlet rasyonel bir maden politikası uygulayıncaya kadar bu böyle devam edip gidecektir..."

Devletleştirme mi, dış sermaye mi?

Bu keşmekeştir iki, madenciliği doktriner tartışmaların ortasına itmiş ve teknik olmaktan çok hissi ve kitabî aşırı tedbirler ileri sürülmeye başlanmıştır. Bugün için madencilik alanında kestirme tedbir olarak karşı karşıya gelen başlıca iki fikir vardır. Bunlardan biri "devletleştirmek", diğeri "kapıları yabancı sermayeye sonuna kadar açmak"tır.

Mütehassısların fikri, tam bir devletleştirmenin mümkün olmadığıdır. Türkiyede küçüklükleri yüzünden devletin verimi olarak işletemiyeceği çok sayıda maden işletmesi vardır. Bunların çoğunun yıllık geliri, bir mühendisle bir bekçinin maaşlarını karşılamaktan uzaktır. Ayrıca Özel madenciliğin kaldırılması ile her yıl bir çok madenin bulunmasına vesile olan amatör maden arayıcılığının ortadan kalkacağı ifade edilmektedir. Tavsiye ve temenni edilen, devletin kendisi için verimli olacak irilikte işletmeleri eline almasıdır.

Madenlerin de petrolde olduğu gibi yabancı sermayeye aşırı kolaylıklar sağlanarak kalkındırılması fikri ise oldukça yenidir. Son yıllarda Afrikada sömürgelerin istiklâllerine kavuşması üzerine. İhtiyaçlarını oralardan karşılayan bir çok yabancı firma kendisine yeni kaynaklar ve sahalar aramaya elde edilmek istenilmektedir. Oysa, madenciliğin kuralları petrolünkü ile aynı olmadığı gibi, yabancı sermayenin yurdumuzda verdiği örnekler, madenciliğin bu şekilde kalkındırılmasının hayal olduğunu ortaya koymaktadır. Bu örneklerden biri, Zonguldak kömürlerinin fransız işletmecilerinin elinde düştüğü durumdur- Fransız şirketi, özellikle millileştirmeye takaddüm eden yıllarda, millî, kaynaklarımızın geleceğini hiç düşünmeden vurgun denilebilecek bir işletme tarzı göstermiş ve böylece arap saçına döndürülen Zonguldak madenleri, millileştirmeden sonra çeyrek asır geçmesine rağmen hâlâ ıslah edilememiştir. İkinci örnek İngiliz Consolidated Limited firmasının boraks sahasında yaptıklarıdır. 100 yıl

M.T.A. binası

Bayrak açması *yakın*

başlamıştır. Bu bakımdan yeraltı kaynaklarımızın zenginliği, ayrıca istikrarlı bir devlet idaresine sahip bulunmamız, bu firmaların dikkatini çekmiştir. Ancak, müstemleke kolaylıklarına da tiryaki olan bu dev şirketler ve tröstler şimdiki halde Türkiyede de bu şartları elde edip edemiyeceklerini denemek niyetinde görünmektedirler. Bu emellerini gerçekleştirebilmek için memleketimizde geniş bir propaganda kampanyası ile birlikte, dolaylı ve girift teşebbüslere girişmiş bulunmaktadırlar. Ely tasarısı bu niyetin bir ifadesidir. Bu tasarı ile petrol alanında olduğu gibi maden sahasında da Yabancı Sermaye Kanunu dışında özel transfer, gümrük ve vergi imtiyazları kadar önce memleketimizde faaliyete geçen bu firma, sonradan Arjantin ve Kaliforniyada kendisi için daha elverişli kaynaklar bulmuş, memleketimizdeki istihsalini 1920'de 15-20 bin tona. 1980'de 2-3 bin tona düşürmüş ve aynı yıl rezervlerimizin tükendiğini ileri sürerek istihsali durdurmuştur. Bundan sonra yerli madencilerin çalışmaları ile iddianın asılsızhğı ortaya çıkmış, ihracatımız 1982 yılında 65 bin tona, 1963 yıında 96 bin, 1964 yılında da 120 bin tona yükselmiştir. Dünya monopolüne sahip olan İngiliz firması bu yıllarda, millî çalışmaları her bakımdan kösteklemeye uğraşmış. Türkiyedeki tesis yatırımlarını önlemek için gayret sarf ederken, türk rekabetini kırmak İ-

çin 1969 yılında damping bile yapmıştır. Şimdi aynı firma türk sahalarında yeniden çalışmak -veya ruhsat kapatarak çalışmaları sabote etmek- için teşebbüslerde bulunmaktadır. Tekliflerinin çok cazip olmasına rağmen vatanperver mühendislerimiz bu firmanın Türkiyeye sokulması aleyhine rapor vermişlerdir. Yabancı Sermaye Komitesi firmanın talebini reddetmiştir. Son karar Maliye, Ticaret ve Sanayii Bakanlarından kurulu komisyon tarafından verilecektir.

Yabancı sermayenin verdiği üçüncü örnek. Karadeniz bölgesindeki bakırlı prit madenlerinin işletilmesi için amerikanlara yapılan teklife karşı alınan cevaptır. Teklife AİD kanalı ile cevap veren amerikan firması bu bakır kaynakları geliştirmek karşılığında, halen Etibank tarafından karlı şekilde işletilmekte olan Ergani ve Murgul bakır madenlerinin ve tesislerinin kendisine devrini istemiştir.

Ely'nin maceraları

Türkiyeyi cazip bulmağa başlıyan yabancı firmaların eğilimleri kesin bir teşebbüs şekline 1962 yılında bürünmüştür. Bu tarihte Sanayi Bakanına gelen ve bir muhtara veren AİD başkanı Van Dyck. Maden Kanununun yeniden tanziminin gerektiğini, bu çalışma için AİD'nin her türtü yardımı yapacagını bildirmiştir. Bu yardımın şekil kısa zamanda anlaşılmış, Amerikadaki maden firmaları ile yakın ilişkileri bulunan. Washington'da Tower Buildlng'de mukim Northcutty Ely a-

Kuvarsanda maden çıkarma faaliyeti,

Alet işler, sermaye övünür

dındaki müteahassıs AİD tarafından Hükümete tavsiye **edilmiştir. 1962'nin** 22 **Şubatında Ely ile, o** zamanlar Çelik**başın i**daresindekii **Sanayi Bakanlığı arasında "Petrol, Kanunu gibi bir Maden Kanunu hazırlanması İçin" mukavele imzalanmıştır Ely'ye bu çalışması karşılığında, sonradan ek muka**velelerle 60 bin dolara ulaşacak bir meblağın ödenmesi de taahhüt edilmiştir. Ely'den önce, TKİ Genel Müdürü Behsat Firuz başkanlığında bir türk heyeti tarafından hazırlanan yerli bir tasarı da bu arada kaynamış ve küçümserek, çalışmalarında istifade edilmek üzere Çelikbaşın emriyle Ely'ye verilmiştir. İki yıla yakın bir zamanda tasarıyı hazırlayan Ely, bunu 7 Şubat 1664 tarihinde bir muhtıra ile birlikte, yeni kurulan Enerji Bakanlığının başındaki Hüdal Orala tevdi etmiştir. Oral tasarıyı umumi temayüle ve propagandalara uyarak doğrudan doğruya Hükümete nakletmek yerine inceletmek yolunu tutmuş ve kurdurduğu bilim heyetine şu görevi vermiştir:

"Yeni bir Maden Kanununa ihtiyaç olup olmadığı, mevcut Kanunda ta dilat ile veya Bakanlık Teşkilat Kanununda Maden Dairesi teşkilatının reorganizasyonu sureti ile aksaklıkların bertaraf edilip edilemiyeceği ve Ely tasarısının mahiyeti ve milli menfaatlerle kaabill telif olup olmadığı hususlarında mütalaa teshiri...."

İşin içine, emrivaki dışında, ciddi İnceleme girince, Ely tasarısı tökezlemeğe başlamıştır. Bilim heyeti Ely tasarısının aleyhinde mütal-a verirken, Enerji Bakanlığında mühendis ve hukukçulardan kurulu bir heyet, verdiği raporda, "yeni bir Maden Kanununa ihtiyaç olmadığı, bozuklukların Maden Dairesinin reorganizasyonu ile hal

Maden işçileri

Maliyetin kamburu sırtlarında

ledilebileceği" ifadesini kullanmıştır. Bu arada maden odaları da, madencilik sahasında yabancı sermayeye lüzum olmadığına dair bir rapor verince işler iyice karışmıştır. Bu arada Van Dyck'in yerine AİD başkanlığına gelen Mr. Orant da Enerji Bakanlığına bir ziyaret yapmış ve Orala, "Ely tasarısının çıkması gerektiğini" söylemiştir- Buna rağmen tasarı Hükümete sevkedilmeyince yeni teşebbüsler başlamış, bir taraftan Konsorsiyumda Türkiyeye yardım yapılabilmesi için sermayenin teşviki ve meselâ "Ely tasarısının çıkarılması'' gerektiği nazikâne çıtlatılırken, amerikanlar Başbakana aynı konuda bir muhtıra vermişlerdir. Bu arada, Mr. Ely, Türkiyede bu tip çalışmalar yapıldığında mutlaka boy gösteren Mobil şirketinden Necdet Egeranla birlikte -Egeran, Ely tasarısını tercüme karşılığında büyük ölçüde para almıştır- Fethi Çelikbaşı ve Meleni sık sık ziyaret ederek yardımcı kuvvet sağlamaya uğraşmıştır. Ely ile Oral arasındaki son münasebet, amerikalı hukukçunun yeni bir mukavele ile 10 bin dolar daha istemesi ve buna cevap atmamasıdır.

Son durum

Mesele bu safhada iken, İnönü Hükümeti istifa etmiştir. Kurulan Hükümette bu işle ilgili bakanlığın başına getirilen Turgut, işi bir safhada devralmış ve bu yazının başında anlatıldığı seklide bir komisyon kurarak ve halk oyuna başka, komisyona başka konuşmak taktiği ile işe el koymuştur. Ancak, Bakan Turgutun komisyonu hiç de Balkan Turgutun istediği şekilde çâlışmamıştır. Birkaç hafta önce Enerji Bakanlığına raporunu veren bu komisyon, Ely tasarısının her şeyden evvel tümü itibariyle memleketimizde kullanılan kanun ifade ve tertip tar---- uymadığını, içinde milli menfaatlere aykırı çok sayıda hüküm taşıdığını açıkça belirtmiştir. Komisyon çalışmalarının bu yönde ilerlediğini gören Turgut bir ara, komisyonu dağıtmaya teşebbüs etmişse de bundan "aman büyük hadise çıkar" mülahazasıyla vazgeçilmiştir- Komisyon raporunda Ely tasarısı, "madenlerin devlete ait olduğunu", açıkça belirten Anayasanın 130 maddesine uymaması ve "maden hakki'* yerine mülkiyet hakki" vermesi bakımından tenkit edilmiştir. Bu iki hukukî tâbir arasındaki fark, devletle milyarlarca lira karşılığında mükellefiyet yükleyebilmesidir. Bir millileştirme halinde "maden hakkı" sahibine devletin sadece tesis ve yer üstü stoklarının karşılığını ödemesi yetecekken, mülkiyet hakkı verilirse yeraltındaki, millete ait, milyarları bulabilecek rezervlerin karşılığının da ödenmesi gerekecektir. Tasarı ayrıca, son maddesi ile maden sahasına Petrol Kanununun yabancı petrolcülere tanıdığı imtiyazları getirmesi bakımından tenkit edilmiş, bugün Petrol Kanununun dahi millî menfaatler açısından şüphe ile karşılandığı belirtilmiştir. Raporda, bugün yabancı sermaye komitesinden izin almak zorunluğu sebebiyle milli menfaatlere hürmeti ölçülebilecek olan çeşitli niyetlerdeki firmaların. Petrol Kanunundaki hükümler yürürlüğe girerse ellerini kollarım sallıya sallıya gelebilecekleri ifade edilmiş ve bunun zararına dikkat çekilmiştir. Bu arada Ely tasarısının Petrol Kanununa atıf yaparak, Etibankı bugün Türkiye Petrollerinin sıkıştığı kapana sokmak istikametinde olduğu da tesbit edilmiştir? Ely tasarısına göre, firmalar -resmi veya özel- belli sayıdan fazla ruhsat sahası kapatamıyacaklardır. Bunun sonucu Etibankın faaliyetlerinin bugünkü durumda dondurulması ve hatta elindeki ruhsatlardan bazılarının alınmasıdır. Komisyon raporunda, Ely tasarısının bu hükümler dışında bazı faydalı ve formaliteleri azaltıcı özellikler taşıdığı da belirtaimiştir-

Komisyon raporunun sonradan özetlenerek dağıtılan benzerinde Ely tasarısının faydalı tarafları "ilâç, millî menfaatlere kesin olarak aykırı hükümleri ise "bu ilâca bilerek veya bilmeyerek katılmış zehir" olarak nitelendirilmiştir.

Şimdi Mehmet Turgutun ne yapacağı bilinmemektedir. Kendi kurduğu komisyon,, kendisinin şiddetle taraftar olduğu bu tasarıyı "milli menfatlere aykırı ve tehlikeli hükümler taşımaktadır'' diye tescil etmiştir. Buna rağmen Bakan Turgut, Bütçe görüşmelerinde ve çeşitli demeçlerinde "yabancı sermayenin maden alanında da faydalı olacağını" tekrarlamakta, yakında Meclise bir tasarı sevkedeceğini söy temektedir.

"Turgut Zihniyeti" her halde şamarı suratına o zaman yiyecektir.

Fikir tartışması devam ediyor!.

Yeni gelişmelerden haberiniz var mı? Ooo, fikir tartışması sahasında bu hafta, geçen haftaya nazaran da daha ilerledik. Bir yanda kriptolar, diğer tarafta eski örtülü ödenek fareleri yüksek seviyede bir "memleket meselelerini umumi efkâr önünde tartışma örneği"ni göz--erin önüne sermeye devam ediyorlar.

Kriptolar «tonton" deyip "sen çanta hırsızısın" cevabını alınca kadın iç çamaşırları konusunda hücuma geçtiler. Bunlardan birinin bir zampara arkadaşı varmış, -adını da söyledi-, o, koynuna aldığı Kadınların donlarından koleksiyon yaparmış, bu koleksiyonun herkese gösterdiği en nadide parçası da "tonton'un bir pek yakınına ait değil mi imiş?

Bu hücum bir mukabil hücumu çekmeden kripto takımı bir yeni hücum daha yaptı ve karşı tarafta ne kadar adam varsa hepsini "deyyus" diye ilân etti- Bunun üzerine eski örtülü ödenek farelerinin grupu bir "vesika" ile ortaya çıktı. Ellerinde bir Millî Emniyet raporu varmış ve bu rapora göre de kendilerini "deyyus" ilân eden kriptonun anası fahişeymiş. Yani rakipleri "orospu çocuğu" imiş.

Haydi, bu sefer bütün kriptolar bir olup arkadaşlarının annesinden "kalem haysiyeti" namına özür dilemeye, ona tarziye Termeye başladılar. Bir yandan da iki taraf birden "kendilerine âdi şekilde tecavüz edildiğinden dolayı'' şikâyetçidir ve Hükümetin açıklama yapmasını istemektedir! İki taraf da "İşte, bunların tartışma âdabı bu!" diye feryat üstüne feryat yükseltmekte ve kendisini mazlum, ötekileri "alçak komünist'' veya "alçak satılmış" diye göstermeye çalışmaktadır.

Bu arada yanan, her halde, adı ve merakı açıklanan don koleksiyoncusu zampara olmalıdır. Artık onun koynuna, cesaret edip de hangi kadın girer? Ötekiler, maşallah pişkin, biç aldırmadıklarına göre ister misiniz adalete ilk müracaatı o yapsın?.

Zira, fikir tartışması, memleket meseleleri diye insanların işine kesat düşürmek de olur mu ya?

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Nato

Eski hikâyeler

NATO üyesi devletlerin Dışişleri Bakanları geride bıraktığımız haftanın ikinci günü Londrada bir araya geldikleri zaman, bütün dünya, bu toplantının tıpkı ondan iki hafta önce yapılan SEATO Bakanlar Konseyi toplantısı gibi hiçbir sonuca ulaşamayacağını düşünüyordu. Nitekim bu düşünce doğru çıkmadı değil. Fakat Fransa ile Birleşik Amerika birbirleriyle açıktan açığa çatışmanın şu sırada işleri daha da karıştırmaktan başka hiçbir şeye yaramıyacağını anlamış olmalılar ki, karşılıklı bazı tâvizlerle böyle bir çatışmayı önlediler ve yuvarlak sözlerle dolu bir bildiri yayınlayarak, hiç değilse görünüşü kurtarmayı başardılar. Bununla beraber, toplantı dağılırken, Dışişleri Bakanlarının hepsi NATO'nun hergün biraz daha uçurumun kenarma yaklaşmakta olduğunu iyice anlamış bulunuyordu.

Aslında NATO'nun birliğini kaybetmesi bundan daha yıllarca önce, İkinci Dünya Savaşından sonra beliren Sovyet tehlikesinin sonradan biçim değiştirmesiyle birlikte başlamıştı. Daha kuruluşunda yalnızca bir askerî savunma düzeni olarak düşünüldüğü için NATO, komünist yayılmasının yeni biçimleri karşısında çok etkisiz kalmıştır. Hele iki büyük devlet arasındaki nükleer denge 1957 yılında bir daha kolay kolay bozulamıyacak biçimde kurulunca. Avrupada yani bir genel savaş ihtimali çok azalmış ve NATO, ondan sonra, kendine düşen görevi de şaşırmıştır.

Bugün Avrupaya bir komünist saldırısı olursa. NATO ne yapacaktır? Yapılacak saldırı eğer nükleer silâhların kullanıldığı bir saldırıysa, NATO'nun elinde böyle silâhlar yoktur. Bu bakımdan, ister istemez, Birleşik Amerikanın nükleer gücüne sığınmak zorundadır. Eğer saldırı klasik silâhlarla yapılır ve o düzeyde kalırsa, NATO'nun klâsik kuvveti de böyle bir saldırıyı karşılayacak yeterlikte değildir. Varşova Paktı üyelerinin Avrupada bulundurdukları 88 tümene karşılık, NATO zorlukla 30 tümen çıkarabilmektedir. Bu bakımdan, gene Birleşik Amerika Avrupanın imdadına yetişmezse, NATO klâsik düzeyde bir savaşı bile yürütecek durumda değildir.

Çağımızın milletlerarası gereklerine uymakta çektiği güçlük bir yana, asil amacı olan savunma görevini bile yerine getiremiyecek durumda olması, NATO'nun varlığım tehlikeye düşüren etkenlerin başında gelmektedir. Buna üyeler arasındaki çeşitli görüş ayrılıkları da katılınca, bir zamanlar Batı birliğinin çekirdeği sayılan NATO büsbütün zayıflamaktadır. Bilindiği gibi, bu görüş ayrılıklarının başında, Fransa ile Birleşik Amerika ve İngiltere arasındaki üstünlük yarışması gelmektedir. İşbaşına geçtiği günden bu yana Fransaya eski büyüklük ve kuvvetini kazandırmağa çalışan General De Gaulle, Birleşik Amerika ile İngilterenin ellerindeki nükleer güce dayanarak NATO içinde üstün duruma geçmelerini bir türlü kendine yedirememektedir. Fransayı da bu iki devletle eşit duruma geçirmek isteyen De Gaulle, bundan bir süre önce, NATO yönetiminin Birleşik Amerika, İngiltere ve Fransadan kurulu bir triyomviraya verilmesini istemişti. Bu istek Washington ve Londra tarafından reddedilince, Fransayı hem askerî, hem de politik yönden kuvvetlendirerek amacına bileğinin hakkıyla ulaşmayı kararlaştırmıştır. ,

General De Gaulle
Kendi başına buyruk

A.B.D. ve Avrupa

General De Gaulle'ün Fransayı askeri yönden kuvvetlendirmek için seçtiği yol, bağımsız bir fransız vurucu gücü kurmaktır. Nükleer silâhla yayılmasını endişe ile karşılayan Birleşik Amerika, Fransayı böyle bir güç kurmaktan vazgeçirmek için, kendi vurucu kuvvetinin Avrupanın emrinde olduğunu söyleyip durmuş, f aat De Gaulle bu sözlere hiç iltifat etmemiştir. Fransız Devlet Başkanına göre, Avrupaya yöneltilecek bir sovyet saldırısı peşinden bir nükleer savaş tehdidini de getireceğine ve çıkacak nükleer savaşta ilk darbeyi vuran kim olursa olsun her ülke büyük zararlara uğrayacağına göre. Birleşik Amerika kolay kolay Avrupanın yanında yer alamaz. Bu bakımdıan, eğer Avrupa Sovyet tehlikesini tam anlamıyla karşılamak istiyorsa, kendi vurucu gücünü kendisi kurmak zorundadır.

General De Gaulle'ün bu endişelerini karşılamak isteyen Birleşik Amerika bunun üzerine ortaya "çok taraflı vurucu kuvvet" tasarısını atmıştır. Fakat bu tasarı De Gaulle'ü daha çok ürküttüğü gibi, İngiliz İşçi Hükümetinin desteğini de kazanamamıştır. İşçi Hükümetinin başlıca tasası, İngilterenin elindeki nükleer silahları NATO'nun sırtına yükleyerek savunma giderlerini azaltmaktır. Bunun için de ortaya bir Atlantik nükleer kuvveti tasarısı atmıştır. Almanyaya gelince onun kaygısı da, hangi biçimde olursa olsun, bir vurucu güç üzerinde söz sahibi olmaktır. İngiliz tasarısı, Bonn'un kurulacak ortak kuvvet üzerindeki söz hakkını kısıtladığı için, Federal Almanya tarafından iyi kapanmamıştır. Buna karşılık Fransa da, hem amerikan, hem İngiliz tasarıları karşısındaki olumsuz tutumu, bir yana, ortak bir nükleer kuvvet fikrine yattığı için Federal Almanyaya da kırgındır.

Nasıl bir Avrupa?

Şimdiye kadar söylediklerimiz, NATO nun bugün hangi durumda bulunduğunu anlatmaya yeter de artar bile... Ancak zavallı teşkilâtın dertleri burada da bitmemekıtedir. NATO içinde kimin ne kadar söz sahibi olması gerektiği ve batılı devletlerin izleyeceği nükleer politika konusundaki tartışmalara, son günlerde bir de Avrupa Birliği konusunda çıkan gürültüler karışmıştır. Kuzey Atlantik Andlaşması ilk imzalandığı günlerde, batık devletler bunun ileride kurulacak bir Avrupa Birliğinin çekirdeği olacağı ümidini açıkhyorlardı. Gene o sırada düşünüldüğüne göre, Birleşik Amerika da Atlantiğin ötesindeki ortak olarak bu birliğe

katılacaktı. Fakat General De Gaullele birlikte bu ümitler de suya düşmüştür.

Doğrusunu söylemek gerekirse, General De Gaulle işbaşına geçtiği günlerde böyle bir birlik fikrine karşı değildi. Fakat Başkan Kennedy ile eski İngiliz Başbakanı Harold Macmillanm 1962 Aralığında yaptıkları Nassau görüşmelerinde kendisine danışmadan çaldıkları kararlar De Gaulle'ü çileden ıkarmış ve Fransız Devlet Başkanı, buna karşı ilk tepki olarak, Avrupanın kapılarını İngilterenin yüzüne kapamıştır. Ondan sonra da, General De Gaulle'ün, Atlantik birliğini bir yana bırakarak, Atlantikten Urallara kadar uzanan bir Avrupa düşüncesini benimsediği görülmektedir. Yani De Gaulle-ün düşündüğü Avrupa Birliği, Birleşik Amerika ile İngiltereyi dışarıda bırakmakta, fakat Doğu Avrupa üikeleriyle Sovyetler Birliğini içine almaktadır.

Böyle bir Avrupa kavramının NATO bakımından iki önemli sonucu vardır. Birincisi, Doğu Avrupa ülkeleriyle Sovyetler Birliği zamanla Avrupa Birliğine katılacaklarına göne, NATO da ortadan kalkacak demektir. Bu, uzun sürede gerçekleşecek bir iştir. Kısa süreli olan ikinci sonuç Almanya meselesinde ortaya çıkmaktadır. Fransız Devlet Başkanı bu yılın başlarında yaptığı bir basın toplantısında, Almanyanın birleştirilmesi meselesinin herkesten çok Avrupa devletlerini, bu arada Fransa ve Sovyetler Birliğiyle Almanyanın {komşularını ilgilendirdiğini ileri sürmüştür. Üstelik, Sovyet Dışişleri Bakanı Gromikonun bundan iki hafta kadar önce yaptığı Paris ziyareti sarasında da bu görüşün benimsendiği anlaşılmaktadır.

Vietnam meselesinde açıkça Birleşik Amerikanın tutumuna karşı durum aldıktan sonra General De Gaulle'ün Washingtan*u Almanya meselesinin de dışında bırakmak, istemesi hem Federal Aknanyıayı, hem de Birleşite Amerikayı çok kızdırmış bulunuyor. Hele De Gaulle amerikan deniz piyadelerinin Dominike çıkarılmasını da takbih edince, bu kızgınlık daha da çoğalmıştır. O kadar ki, NATO devletlerinin Dışişleri Safkanları Londraya giderken, herkes yapılacak toplantının Fransa ile Birleşik Amerika arasında bir meydan savaşma ulaşmasından çekiniyordu.

(Fitaş: 2 8) - 316

Karşılıklı tavizler

Fakat dünyanın çeşitli bölgelerinde başı dertte olan Birleşik Amerika, ustaca bir taktikle, Konsey toplantısında Fransa ile açık çatışmaya girişmekten dikkatle kaçınmıştır. Meselâ, Fransız Dışişleri Bakam Couve De Murville'in Vietnamdaki amerikan tutumunu şiddetle yeren konuşmalarını, amerikalı temsilciler serinkanlılıkla dinlemişlerdir- Fransanın kararlı tutuma karşısında, yayınlanan bildiriye Vietnamda kuvvet kullanılmasının kaçınılmaz olduğu yolunda bir kayıt konulamamıştır. Buna karşılık Fransa da Almanya meselesinin yalnızca Avrupayı ilgilendirdiğini ileri sürmekten vazgeçmiş, bu meselenin biran önce ve barışçı yollardan çözülmesi gerektiği yolunda üçlü bir bildiri yayınlanmasına razı olmuştur. Fakat bu bildiri Federal Almanyayı memnun edecek kadar açık değildir.

Konsey toplantısı daha bitmeden Londradan alınan haberler, bir yandan toplantı sonunda yayınlanacak ortak bildiri hazırlanırken, öteyandan savunma plânlarını Fransanın önünde sonunda teşkilâttan çekileceğini düşünerek onsuz hazırlamaya başladıklarını gösteriyordu. Bu bakımdan, yayınlanan bildiride sözü edilen birlik ve beraberlik sözleri hiçbir kulakta derin yankılar bırakmamıştır. Şimdi artık herkes biliyor ki, günün gereklerine uygun yeni bir biçime girmeden, NATO önünde sonunda kendi kendini yitirip gidecektir.

EREĞLİ'de bacalar artık gece-gündüz tütüyor...

HEPİMİZE UĞURLU OLSUN

İTALYA'DAN HİNDİSTAN'A KADAR EN BÜYÜK ÇELİK ŞEHRİ

EREĞLİ'DEKİ TESİSLER

15 Mayıs Cumartesi günü

RESMEN AÇILDI

EREĞLİ
DEMİR ÇELİK

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T. A. Ş.

(Basın A: 1779 — 312)

Kongreler

Kadın politikacılar

Temiz giyinmiş bir köy delikanlısı, beyaz başörtülü kadınların yanına gitti, cep saatine bir kere daha baktıktan sonra :

"— 6 otobüsüne yetişirseniz fena olmaz, nasıl olsa oylarınızı kullandınız" diye konuştu.

Beyaz başörtülü ve hemen hemen eş giyinmiş olan kadınlar bir süre düşündüler, aralarında konuştular, sonra bir tanesi cevap verdi :

"---Yok, biz geldik; kongreyi sokuna kadar dinliyeceğiz."

Delikanlı gülümsedi ve :

"— Siz bilirsiniz" diye cevap verdi.

Olay, Rüya sinemasında geçti. Delikanlının adı Abdullah Yıkılmazdı. Balıkesirin Yakup köyündendi. O sabah erkenden kalkmış ve partili kadınları C.H.P. nin Balıkesirdeki İl Kadın Kolu kongresine getirmişti.

Emine Emir, Rabia Yıkılmaz ve arkadaşları kongreyi sonuna kadar büyük bir zevkle dinlediler, özellikle senatör Nejat Sarlıcanın ve Ankaradan gelen misafir politikacı kadınların konuşmalarını, tek kelime kaçırmadan izlediler, yanlarında oturan Balıkesir İl Kadın Kolu Başkanı genç Yurdusev Arığa sık sık, konuşulanlar hakkında sorular sordular. Hele bir ara, Erdek Kadın Kolu üyesi Necla Çağların yaptığı heyecanlı konuşma hepsinin gözlerini yaşarttı. Necla Çağlar konuşmasında, bu seçimlerde kadınların bol miktarda Türkiye Büyük Millet Meclisine girmelerini istedi. İl başkanları ise, çalışkan Yurdusev Arığın adaylığını koymasını teklif ettiler. Zaten bu sözler yalnız Yakup köylü partilileri değil, Rüya sinemasını dolduran 159 delege ile büyük çoğunluğu kadın olan misafirleri de aynı şekilde coşturmuştu. Memleket meselelerinde erkekler gibi söz sahibi olmak onların da hakkı idi Seslerini Türkiye Büyük Millet Meclisinden duyurmak istiyorlardı. Köylüsü kentlisi, genci yaşlısı, okumuşu okumamışı, hep aynı fikirde idiler. Kendilerine has bir takım meseleleri vardı: kadınların bunları daha iyi halledeceğine ve özellikle bir takım sosyal konularda başarılı işler yapacaklarına inanıyorlardı.

Ana konular

Ama kongreyi saran tek mesele bu değildi. Önümüzde seçimler vardı. Kadınlar, bu seçimlerde C.H.P.'nin muhakkak, layık olduğu yeri bulmasını istiyorlardı. Bunun için seçmen kütüklerinden başlamak üzere, derhal faaliyete geçilecek, sandık başların da nöbet tutulacak, birlik ve beraberliğin zedelenmemesine özellikle dikkat edilecekti. Bu arada, kadın kollarına mensup üyeler başlıca görevlerini de yerine getirecek ve memleket meselelerini, yetkili ağızlardan öğrenerek bunlan ev ziyaretlerine, sohbet toplantılarına, gündelik hayata götüreceklerdi. Bu kadar bahsi geçen toprak reformu neydi? Mülkiyet hakkına gerçekten karşı mıydı? Neden lüzum görülmüştü? Vergi reformu yapılmadığı takdirde ne olurdu? Kimlerin vergi ödeyip, kimlerin ödemediği nasıl anlaşılırdı? Petrol Kanununun en sade vatandaşla ne gibi bir ilgisi vardı? Petrolün millileştirilmesi ta vatandaşa neler getirecekti? Doğum Kontrolü Kanunu kadına, çocuğa .aileye neler getirmişti? Daha rejim meseleleri vardı. Kıbrıs dâvası vardı, İşçi hakları vardı. Bütün bunları, bütün gerçekleriyle beraber halka duyurmak, anlatmak, yanlış tefsirleri önlemek, yalancı propagandayı çürütmek gerekti. Zaten bu, C.H.P. Kadın Kollarının başlıca görevi idi. Bu teşkilât hem halkın siyasi eğitimine yardımcı olmak, hem de kadının yetişmesini sağlıyacak bir okul görevi görmek üzere kurulmuştu.

Zannedildiğinin aksine, hemen hemen bütün dünyada, parlamentolar-: da çok az kadın vardır. Çünkü genel olarak, kadınlar politik hayata yeteri kadar hazırlanamamakta ve yeni gelişen memleketlerde sembolik şekilde meclislere girerken, diğerlerinde da bütün hayatlarını erkek gibi politikaya hasredenlerin tekelinde olan çetin bir işe pek az heveslenmektedirler. Fakat kadının memleket meselelerinde söz sahibi olması, memleket meselelerinin nedenlerini bilmesi ve bu konuda çalışması, halkın bilerek oyunu kullanmasına yardımcı olması, siyasi haklarını kullanmasını öğrenmesi, onun parlamentoda işgal ettiği koltuk sayısından muhakkak ki çok daha önemlidir. Hangi memleketlerde kadın işe, ta tip sistemli bir çalışma ile girmişse, orada gerçekten siyasi hayata atılmış, sembolik olmaktan kurtulmuştur. Finlandiya ve İngiltere bunun başlıca misallerini teşkil etmektedir.

C.H.P. Balıkesir kadın kolu kongresi

Seçim hazırlığı

Kadın Kolları kongreleri

Geride bıraktığımız hafta içinde Balıkesirde yapılan Kadın kongresi, Erzincan İl Kadın kongresini izlemiş, bunu Kırklareli Kadın kongresi takip etmiştir. Gaziantep ve İçel, kongrelerini yapmak içkin İlçe kadın kolu kongrelerini tamamlamak üzeredirler. Önümüzdeki aylarda yurdun herbir köşesinde politikacı kadınlar kürsüye. çıkacaklar ve memleket meseleleri, kadın meseleleri üzerinde düşündüklerini kamu oyuna duyuracaklardır. Olay, kadının siyasi hayata atılmasını sağlamak yönünden olduğu kadar,

memleketin siyasi eğitiminin olumlu bir yöne götürülmesi bakımından da önemlidir.

Balıkesir İl Kadın kongresine köylerden delegeler, meslek sahibi kadınlar, ev kadınları, gençkızlar katıldılar, Balıkesirln çok sevilen, tanınmış kadın berberi Sıdıka Fırıncıoğlu, et atmosferini taşıyan şirin dükkanında o gün .erken saatlerden itibaren delegelerin saçlarını yaptı ve kongre başlar başlamaz dükkânını kapatarak Rüya sinemasına koştu. Halbuki sanatkâr, hasta olsa bile dükkânını kapatamazdı. Ama politika diğer hastalıklardan, muhtemelen, çok daha şiddetli bir hastalıktır ve 1965 Türkiyesinde kadınlar bu hastalığa karşı artık aşılı değillerdir.

Dekorasyon

Çocukların odası

Çocukların odası, evlerde, gittikçe önemli bir konu olarak ele alınmaktadır. Çünkü çocuğun iyi bir şekilde yetişmesi, iyi alışkanlıklar edinebilmesi evde yaratılan atmosferle yakından ilgili olduğu gibi, çocuğun, içinde yaşadığı oda ile de yakından ilgilidir. İyi düşünülmüş basit eşyalar, odada yer kazanmayı sağlayacak eşya lar en küçük odalara bile gereken konforu sağlayabilir.

Bir gömme dolabı bulunan 9 metrekarelik bir odaya iki karyola, iki rahat yazı masası, bir uzun etajer, oyuncakları koymak için büyük bir kapaklı sepet sığdırılmış, ortada çocukların rahatça oynıyabilecekleri kadar yer kalmıştır. Bu bir mucize değildir. Karyolalar tabii üstüste oturtulmuştur, fakat bunlar her türlü konfora sahip, rahat, şık örtülü, merdivenli karyolalardır. Alt karyolanın altında herçocuğa ait iki göz vardır. Yazı masaları iki ayak üstüne bindirilmiş tek üzün bir formika satıh ile meydana gelmiştir. Oyuncakların bulunduğu sepet tekerleklidir, boyu masanın altına girecek şekilde hesaplanmıştır ve masanın altına, tam ortaya çekildiği zaman hem masayı ikiye ayırmakta, hem de yer işgal etmiyecek şekilde ortadan kalkmaktadır. Uzun etajerin rafları istenilen ölçüde ayarlanabilmekte, çocukların en çok kullandıkları oyuncaklarını, kitaplarını, müzik âlet lerini en iyi bir şekilde kaldırmalarını sağlamaktadır-

Odada herşey hesaplanmış, fakat süs ihmal edilmemiş, boş kalan duvarlar dekoratif resimler, dekoratif bir cocuk panosu ile süslenmiş, çocukların sandalyeleri, seçtikleri renklerde, değişik olarak boyanmış, masa, huni, şeklinde, modern kâğıt abajurlarla, çocuklara çalışma zevki verecek şekilde aydınlatılmıştır.

Memur Eşleri

Anayasanuzın 119. maddesi memurların, kamu iktisadi teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanların, gelir ve imkânlar bakımından kamu himayesinde olan derneklerin merkez kurullarında görev alanların siyasi partilerde üye olmasını yasaklamıştır. İnsan hakları, ileri bir demokratik düzen ve sosyal adalet ilkelerine dayanan bu Anayasanın memur eşlerini ayni yasağa tâbi tutabileceğini düşünmek bile elbette ki gülünç olur. Ancak son günlerde katıldığım bir siyasi gezi sırasında, Ege bölgesinde, en çok bu şikâyetlerle karşılaştığımız bir gerçektir: C.H.P. Kadın Kollarında çalışan birçok memur eşleri, çok çeşitli şekillerle, bugünkü İktidarın baskısı altında parti faaliyetlerinden uzaklaştırılmak istenmiştir. Bazı illerimizde "memur eşi siyasetle meşgul olamaz" inancı, insan haklarına ve demokrasi prensiplerine ve nihayet Anayasamıza karşı olarak, yayılmak istidadindadır.

Hemen şunu söylemek isterim ki, samimi inancım, bunun en başta teşebbüs sahiplerine zarar verdiği yönündedir. Çünkü baskı karşısında derhal gizli mukavemet cepheleri kurulmakta, baskı altında tutulmak istenen siyasi inançlar tasavvur edilemiyecek şekilde güç kazanmakta, fısıltı gazetesi, mübalâğalı hikâyelerle kulaktan kulağa, en iyi düzenlenmiş bir siyasi top lantadan, bir meydan nutkundan daha etkili şekilde yayılmaktadır.

Ancak, meselenin üzücü tarafı şudur ki 1965 Türkiyesinde özlenen politik hava bu hava değildir. Açık rejimde gizli mukavemet ocakları yersiz olduğu kadar, gülünçtür ve gülünç olduğu kadar da tehlikelidir. Teşebbüs sahipleri, bu gibi heveslerin, bugünkü teminatlı rejimin sert mukavemeti kar şısında çoğu zaman neticesiz kaldığını birkaç kere, bizzat tecrübe etmiş, fakat kanun kuvvetine dayanarak yapamadıkları şeyleri baskı ve tehdit yolu ile yapmaya çalışmış ve memuru nakletme tehdidini Damoklesin kılıcı gibi, gine memurların üzerinde, etlerini de içine âlân bir büyük saha içinde asılı tutmayı, akıllıca bir iş saymaya yönelmişlerdir.

Bu, akıllıca bir iş değildir. Büyük sosyal ve ekonomik meselelerin içinde bulunan Türkiyede artık kitleler uyanmıştır ve, kim ne derse desin, siyasi partilere yönelme, bu defa bir futbol takımını tutma özelliklerinden biraz değişik bir mâna taşıyacak, üç yıldır büyük çabalarla halledilmiş olan rejim meselerini, memlekette hissedilen rahat nefes alma havasım, suni şekilde bozmaya yeltenenler bunun kolay birşey olmadığını göreceklerdir. Demokrasiye bağlılığını sık sık tekrar eden, her çeşit partizanlıkla mücadele etmek amaciyle iktidara geldiğini söyliyen bugünkü koalisyon kanatlarının muhtelif seviyelerinde, açık bir partizanlık politikasının ele alındığı, artık, vesikalarla tespit edilmiş durumdadır. Ancak, 1985 Türkiyesinin 27 Mayıs öncesi Türkiyesinden çok değişik olduğunu unutmamak gerekir. Vatandaşlar yeni düzenin kendilerine getirdiği bütün imkânları şuurlu şekilde kullanırlar ve kanun çerçevesi hudutlarından başka ölçülere iltifat etmezlerse, gizli mukavemet gösterir, haklarını bu şekilde ararlarsa, baskı hevesli bir sabun köpüğü gibi, kendi kendisine sönüp gidecek, bunca fedakârlık sonucu elde ettiğimiz temiz hürriyet havası bütün ileri toplumlarda olduğu gibi, bizde de, en tabii bir şekilde yerleşecektir. Kanunlar vatandaşlara birçok haklar verirler a ma, unutmamak gerekir ki, bunları kullanma da vatandaşlara düşen bir görevdir.

Jale CANDAN

Tüli'den haberler

Nabza göre şerbet mi?

Muammer Karacayı seyredenler, o- nun, DP Yeşilköy İlçe Başkanlığından sonra kaç derecelik dönüş yaptığını düşünüyorlar. Karaca, "Uyandırma Bakanlığı"nda bu dönüşün esprileriyle herkesi güldürüyor ,aynı zamanda nabza göre şerbet sunan bir aktör örneği de veriyor. Karaca, başta Milli. Emniyet, partiler, liderler, amerikalılar... herkese lâf atıyor- Nâzım Hikmetin "Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkında" mısraı ile başlıyan şiirinden mısralar okuyor, polisin Gülhane Parkındaki ceviz ağaçlarını nasıl katlettiğini anlatıyor, ispanyadan yalnız "halıcı" çıkacağını söylüyor, velhasıl söylenmedik lâf bırakmıyor.

Karacayı, geçen haftanın içinde. bir gece merkeze dönen elçilerden Kemal Nejat Kavur ve eşi, senatör Celâl Ertuğ ve eşi, Cahit Akyar, tabii senatör Selâhattin Özgür, Prof. Afetinan. Ulaştırma Bakanı Mithat San ve ailesi seyrettiler Karaca, sahneden herkese lâf yetiştirdi. Enver Milletseveri görünce, bir çok kimse "Alpaslan Türkeş" diye fısıldadı-

Sonra efendim, Mithat San, Karacaya bir kutu antep fıstığı hediye etti. "Çiçek gönderirsem solar" diye düşünmüş olacak.

Faizenin defilesi

Faize Moda salonu, bahar defilesinde, Ankaralıların karşısına yeni bir manken çıkardı: Gönül Yazar. Ufak tefek, kalçaları hafif dolgun, yürüyüşü dalgalı şarkıcının mankenlikle hiç ilgisi yok. Fakat Modaevinin yağlı bir müşterisi, filmlerinde giyeceği elbiseleri Faizede diktiriyor, diktirdiği elbiseleri de kendi göstermek istiyormuş. Defilenin öteki mankenleri de Talin Okan. Deniz Adanalı ve İstanbuldan Güler Kıvrak..

Ayten Kaçmaz artık, mankenliğe veda etmiş. O da seyirciler arasındaydı. Meclis Başkanının eşi Ayten Sirmen, Faizeden bej bir takımla göze çarpıyordu.

Bu defile, moda ve kadın ilişkisini çok güzel gösteriyordu. Mankenlerden biri gidiyor, biri geliyordu, Faize hiç durmadan konuşuyor, kadınlar da yorulmadan seyrediyorlardı. Yer bulamayıp saatlerce ayakta ka--anlar da vardı- Bir kadını üç saat ayakta tutmayı ancak modacılar başarıyor şimdilerde!

Defileler tayyör ve mantoyla baş lar, elbiseler, tuvaletlerle devam eder, gelinliklerle sona erer. Yine öyle oldu. Gelinlikleri de çiçeği burnunda gelinler gösterdi Nikâh defterini imzalayıp defileye koşmuşlar. Onları seyrederken kız annelerinin gözü yaşardı, gençkızlar da beyaz bir hayaldaldılar. Başkent sosyetesinin güzel kızlarından Ayşegül Terem ile Canan Çelikbaş da seyirciler arasındaydılar. Ama onlar şimdilik, beyaz hayallerden uzak görünüyorlar. Şimdilerde Ankarada beyaz hayâlini gerçekleştirmeğe hazırlanan gençkız Lâle Arel. Haziranda evleniyor. Kimbilir ne güzel bir gelin olacak.

Manken Gönül Yazar
Kar helvası

Cento'lu bayanlar

Erkekler NATO ve CENTO üzerine tartışmalar yapadursunlar, CENTO'lu kadınlar sık sık çaylar düzenliyor, dostluğu geliştirmeye çalışıyorlar. Çay partilerinin ilkini türkler verdi, ikincisini ingilizler, üçüncüsünü iranlılar, dördüncüsünü de Pakistanlılar... Pakistanlıların çayından misafirler, kollarında, üzeri taşlarla işlenmiş renkli bileziklerle ayrıldılar. Amerikalılar da küpe takacaklarmış ga~liba.!.. Lüzum var mı? Sam Amcanın bazı davranışları kulağımızı çoktan küpe -olmadı mı?

Taş biriktiriyor...

Bagımsız milletvekili Orhan Anardin, son günleri böbrek sancılarıyla geçirdi. Geçen yıl ameliyat olmuş, büyük bir tehlike atlatmıştı ama, böbrekleri maşallah çok çalışkan, yine taş yapmışlar.

Apaydın hızlı bir milletvekili, kürsüde sert konuşmalar yapmakla meşhurdur. Ama yine de hızını alamamış demek... İçindeki taşlar atmakla bitmiyor, böbreğinde birikiyor.

Belçikayı tanıyalım...

İmar ve İskân Bakanlığında Belçikayı tanıtan bir sergi açıldı. Sergiyi büyük bir kalabalık izledi- Seyirciler arasında Kasım Gülek, Prof. Köprülü. Plânlama Müsteşarı Memduh Aytür de vardı. Seyirciler daha sonra Elçilikteki kokteylde buluştular. Kokteylin en heyecanlı misafiri, Dışişleri Bakanının eşi Ümit Işıktı. Bayan Işık, Hasan Işıkı karşılamak için sabırsızlanıyordu. Zira Hasan Işık bir ara Pariste, oğlu Yusuf Işıkı da görmüştü. Bayan Işık oğluna ait haberleri bir an önce alabilmek için doğruca hava alanına gitti. Ama kocasıyla konuşmağa vakit bulabildiği kesinlikle söylenemez.

Bekârlık sultanlık, derken...

Vahit ve Zehra Hanefoğlunun Beyrut'tan Kahireye gitmesi bekleniyordu, yolları Moskovaya çevrilince şaşıranlar oldu. Dışişlerinin şaşırtmacaları çok ama, yine de bazı tayinler sürpriz olarak karşılanıyor. Cahit Haytanın Lizbondan Moskovaya aktarılacağını duyanlar, bu söylenti niçin gerçekleşmedi diye merak ediyorlar. "Herhalde bekârlığı engel oldu" diyorlar. Bekâr bir diplomatın Moskoda çalışması o kadar kolay değilmiş!. Bir de "bekârlık sultanlık" deriz. Oysa, diplomatlar için sakıncası da varmış meğer!. Şadi Kavur, Vecdi Türel, Hâmit Batu bu konuda ne düşünüyorlar acaba? Ziya Tepedelen, Faruk Berkol da bekâr diplomatlarımızdandırlar ama. onların evlenmesi bir kanun meselesidir. Onlar, bekârlıktan ancak, yabancı kadınlarla evlenmeye izin çıkınca vazgeçecekler.

Daha neler!..

Altındağda oynanan Hülleci piyesindeki sarıklılar bazı çevreleri kızdırmış. Diyanet İşlerinden biri, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğüne bir telefon çakmış, sarıkları kaldırmalarını söylemiş. Cüneyt Gökçer bu zata gereken cevabı vermiş ama, bu işlerin sonu nereye varacak bakalım. Daha neler görecek, neler işiteceğiz!..

Kısa günün kârı

Sakatlar Derneği üyeleri Golf Kulübünde bir çay verdiler. O gün Faizenin defilesi vardı ama, 1 6 0 kadar kadın, modaya yüz çevirip, Kulübe geldiler, çay içtiler, oyun oynadılar, sana

Ayşe Dümer
Gelen, gideni aratmadı

denediler. Herkesin yardımseverliği başka, değil mi? Dernekçiler hayatlarından memnun, kısa günün kârı yüzlerini güldürdü, Derneğe 400 lira gelir

Ayşe Kulin
Sol elin 2, parmağı boşalınca

sağladılar. Şimdi de, sakatları normale çevirmek için yeni gelir imkanları arıyorlar.

İki Ayşeler

İstanbullun moda lokali Tefoda evvelce, güzel danseden iki Ayşe vardı. Buna mukabil Ankaranın Süreyyasında hiç Ayşe yoktu. Şimdi, bunların **Ayşe** Dümeri diskotekde kaldı - belki ev sahibi bile olacak diyorlar **Ayşe Kulini** baba ocağına döndü. Ankaraya geldi, gecelerini Süreyyada geçiriyor. Gençlerle çıktığı zaman Süreyyanın müşterileri, de nihayet güzel danseden birini görüyorlar. Gerçi anlayanlar birinci Âyşeyi ikinciye tercih ediyorlar **-Dümer az** ve ahenkli kımıdıyormuş, Kulin ahenkli de olsa cok kımıldıyormuş ve şimdi moda az kımıldamakmış ama Süreyyada güzel dans öylesine az görülüyor ki-..

Genç dul Ayşe Kulin bu dansları yaşıtlarıyla çıktığında yapıyor. **Ama** bazen de kendisini "acaba milletvekili kalıp Cumhurbaşkanı mı **olsam,** yoksa bir yere Büyük Elci mi gitsem" diye kesen minyatür politikacılarla görülüyor ki öyle akşamlar zavallının sıkıntıdan patladığı yüzünden akıyor.

Peki ama, ya İstanbul **hatıraları** ne oldu, dersiniz?

Kızılayda görev taksimi

Geçen yıllara göre göre çak daha başarılı geçen ve üyelerin katılma oranı her yıldan çok daha yüksek olan Kızılay Genel Merkezinin önceki haftanın başlarında son bulan kongresinde müzakerelerin ağırlık merkezini Kızılay kanaliyle Kıbrısa yapılan yardımlar teşkil etti.

Kongre üyeleri, 30 kişilik Genel Merkez Kurulunda kura ile çıkan 5 kişi ile. istifa suretiyle ayrılan 2 üyenin yerine yeni üyeleri seçtiler. Kızılay Genel Merkez Kuruluna yeni girenler arasında Orgeneral Refik Tulganın zarif eşi Jale Tolga da vardır.

Kongreyi müteakip toplanan Genel Merkez Kurulu üyeleri, başta Genel Başkan Dr. Fikret Pamir, Genel Başkan yardımcıları Adnan Öztrak, Mehmet Nomer, Genel Sekreter Babur Ardahan ve diğer Yönetim Kurulu üyelerini ayni görevlere yeniden seçtiler.

Yönetim Kurulu Teftiş üyeliğine Yavuz Kadioglu, Muhasebe üyeliğine Nermin Arpacıoğlu, Vezne üyeliğine de Dr. Mustafa Bilhan seçildi.

Nâzımdan Almanyaya ilk pusula

Giriş

Nazım Hikmet hapishanedeyken bir kadını unutmamıştır, o kadın da *Nâzım Hikmeti, unutmamıştır. Kadın, operamızın ilk büyük yıldızı Samiha Berksoydur. Şair ile opera sanatçısı arasında Kafatası piyesinin sahneye konulması sırasında başlayan yakınlık (Bk. AKÎS-Sayı:569) uzun yıllar devam etmiştir. Bu dostluğun mektuplara dökülmesi Semiha Berksoyun tahsil için Almanyaya gitmesi, Nazım Hikmetin ise 25* yıl *aşkın bir cezayla hapishaneye girmesi neticesi olmuştur.*

Bu sayıdan itibaren bu sayfalarda mektuplaşmanın hikâyesini ve Nazım Hik:-metin mektuplarını okuyacaksınız.

Yıl, 1939. İlkbahar. Almanya henüz bir harbin içinde değil. Gerçi harp kokusu burunları dolduruyor. Ama. her zaman olduğu gibi tabiat daha kuvvetli. Mayısın cazibesi tatlılığı, güneş ve ılık hava insanların içini ısıtyor..

Berlindeki "Hochschule für Musik=Musiki Yüksek Okulunda kara saçlı, kara gözlü bir genç türk kızı var- Genç kızın bütün hayatı musiki. Nefis bir sese sahip. Aynı zamanda tiyatro için de son derece kabiliyetli. Hocaları büyük bir opera yıldızı olacağına inanıyorlar. Genç kıs Semiha Berksoydur.

Semtha Berksoy için şimdi İstanbul uzakta kalmıştır. Fakat aklı İstanbula kaydığında yüreği hafifçe sızlıyor. Orada uzun boylu, kıvırcık sarı saçlı, mavi gözlü bir adam vardır. Nâzım Hikmet- Ondan haber alamıyor. O da bir haber vermek istemiyor. Musiki, musiki, musiki.. Semiha kendisini ona adamıştır.

Bir gün, İstanbuldan bir mektup. İmzaya bakıyor. Hayır, ondan değil- Amcası Ord. Prof. Dr. Kemal Cenap Berksoyun kızı Bedia Berksoydan. İlk satırlara bir göz atıyor ve ağzından bir çığlık çıkıyor, Bedia ondan bah--ediyor.. Bedia ondan bahsediyor..

26/Mayıs/1929
Canımın İçerisi Semiha. İstanbul

İmzayı okuyup hayret ettin, sevindin mi? İşte, senin sevgili Nazımı nihayet bugün yakaladım. Canım kardeşim, bütün ruhumdan doğan heyecan ve kafamdan doğan bütün iktidarımla Nazımla öyle konuştum. Sana karsı olan askı ebedidir. Buna emin ol. Ben senden bahsettikçe deli gibi oluyor, dudakları titriyor. Zaten ben onu biliyordum, diyor. Lâfi ben kapatıyor gibi yapıyorum, bakıyorum o tekrar açıyor. O dünyalar kadar güzel ve zeki bir adam. Fakat gözlerim yasardı, o ne ıstıraplar çekmiş, o ne talihsiz bir adam. Sen ki kedilere acırsın, o senin kucağında ne ebedi bir şefkat hazinesi bulabilirdi, sen ve g ne kadar mesut olurdunuz. Fakat Semiha. sana acınacak bir şey söylemek mecburiyetindeyim. Seni üzmeyeyim diye ben sana onun yirmi beş seneye mahkum olduğunu söylememiştim. Hep müphem geçiyordum. Hakikat böyle acı idi. Ve artık ona ölmüş nazarile bakıyordum. Hep gözümün önüne geliyordu onun ve senin ihtiyar halinizde onan hapisten çıkacağı gözümün önüne geliyordu Şimdi çıktı... Fakat üzülme, maalesef ciğerinin bir tanesinde yara açılmış. Onun için altı ay serbest bırakmışlar. Fakat, diyor, ben bu altı ayı affa tebdil ettireceğim, diyor. Zavallı beni gördüğüne ne kadar sevindi, Senin namına, senin şahsiyetini kendimde yaratarak onunla konuştum. Seni görebilmek için can atıyor. Ona mektup yazın, dedim. Derhal yazdı, Semihanın dilinden bugün kurtulacağım, çünkü her mektubunda bana sizi görmem için adeta cebirler ediyordu, dedim. Senin oradaki hayatından, muvaffakiyetlerinden, senin iyi kalpliliğinden. kedilere bile nasıl merhamet ettiğinden bahsettim- Senin şefkatli kucağında bir köşe bulabilmek için can attığını farkettim. Nâzım Bey dedim, muhakkak babama gelip tedavi olmalısınız.. Gelecek. Fakat şimdi Ankaraya gediyor. Avdette muhakkak gelecek. Sonra, bir ay sonra senin geleceğini söyledim. Semiha ile görüşürsünüz, dedim Sana telefon edecek. Vaziyet işte böyle canım, sevindin mi üsûldün mü bilmem... - Bedia

Semiha zarfın içindeki küçük pusulayı alıyor. Onu açmadan, onu okumadan okşuyor, kokluyor, seviyor. Onun el yazası. Onun harfleri. Her zamanki gibi yeni harfler. Nâzım Hikmetin Semiha Berksoya bütün mektupları yeni harflerledir. Nazım tek bir satır eski harf yazmamıştır. Hatta daha sonraları, hapishaneden. İki edebiyatçı arkadaşıyla Semihaya müşterek mektup yazdığında onlar eski harfleri kullanacaklar, fakat Nâzım yeni harfleri gene tercih edecektir.

Vapurda karalanmış bir kaç satır. İşte, kendi imlâsıyla bu ilk pusula:

Merhaba

Sana bu hürriyetime kavuştuğumun haftasında, sıcak bir günde, harikulade mavi bir denizde, Kadıköy va-

raporunda yazıyorum. Yanımda senin de benim de çok saydığımız bir arkadaş var. Senden, zaferlerinden haberler veriyor. Senin için ve memleketim ve sanat için seviniyorum. Bir kere daha merhaba ve selâm. - Nâzım (1)

Semiha, kendini tutamasa, oturup hemen cevap ya--acak. Ama, istemiyor. Şair kendisini ancak hatırlamış. O da öyle yapacak Onbeş gün güç dayanıyor. Sonra, duygularını anlatan mektubu kaleme alıyor:

Sevgili canım ruhum, Berlin 15/6/39

30 Mayısta senin mektubunu, senin selâmete çıktığın haberini aldım. O gün benim en büyük bayramımdı. Fakat hastalanmışsın! Senin yanında olmak, sana bakmak, seni görmek isterdim. Sen bana her zaman benim yanımda iken düşüncelerinden uzak ruhunun sükûnunu bulduğunu söylerdin, acaba bunlar doğru mu idi meleğim? Hem ben sana uğur getiren bir kızım. Ben senin yanında iken başına bir kaza gelmedi. Onbeş günden beri içimdeki karanlığın aydınlandığını duyuyorum, senin hürriyetinle yaşıyorum. Sana, senin büyük insani hislerine, sanatkâr ruhuna en büyük bir esere bağlılığımla bağlıyım. Eğer beni uzaktan düşünmek kabiliyetinde isen Haziranın 22, 24, 26 akşamları beni hatırla. Richard Straus'un Ariadne auf Naxos ismindeki operasını oynuyorum- Ariadne, sevgili ko--ası Theatus için üç saat süren bu operada sahnede ağlayan, facia oynayan bir kadındır. Alman gazetelerinde çıkacak kritikleri sana gönderirim. Rica ederim sıhhatine çok dikkat etmelisin. Güneşte dolaşma, açık havada gölrede istirahat et. Çok yemek yemelisin. Amucama muhakkak git. Yegâne tesellüm kuvvetli bir erkeksin, bu ehemmiyetsiz arızayı derhal yenersin. Temmuzun 15 inde İstanbulda olabileceğini zannederim.

Sevgilim ruhum, seni bütün sevgimle, hasretimle kucaklar, binlerce öperim. Daima seni düşünen, senin olan, seni seven

Semiha

Nâzım, Semiha Almanyaya giderken ondan bir pipo istemiştir. "Bana güzel bir pipo gönder" demiştir. Semiha, küçük pusula kalbinin üstünde, Berlinde pipo arıyor. O dükkan, bu dükkân.. Nihayet bir tanesinde pipoyu buluyor. Şimdi bunu göndermek lâzımdır. Kadıköyde oturan bir arkadaşı var. Pipoyu ona yolluyor ve bunu Nâzıma vermesini istiyor. Pipoyla beraber tütününü de yanına koymuştur.

Haziranın ortasında akradaşından beklediği haberi alıyor. Bu tatlı, eğlenceli bir mektuptur:

13/6/1937

İstanbul

Canım kardeşim Semihacıgım.

Şimdi gelelim meselenin en canlı yerine.. Perşembe günü vapurda Nâzımı gördüm. Yanında Vedat bey vardı. Vedat bey selâm verdi, geçtiler. Arka sıraların birinde oturdular. Semihacığım, öyle titredim ki alt çenem üstünden ayrıldı zannettim. Eğer vücudumda senden bir parça olsa idi sen de ancak bu kadar titrerdin. Belki sana vız gelirdi, onu da bilmem? Benim asabım çok bozuk.. Fakat kafiyen hiç bir şey belli etmedim. Muhakkak arkasından gidecek, Vedat beyden ayrıldıktan sonra onu görecektim. Vapur iskeleye yanaştı. Tabii onların çıkmalarını bekliyordum.. Vedat Bey gözünün kuyruğu ile bana bakarak vapurdan Nâzım önde, o arkada çıktılar. Ben de onları gözümle takip ederek epeyce arkalarından çıktım. Şimdi bakalım İstanbul tarafına mı, Beyoğlun mı? İstanbul tarafına giderlerse, tabii Vedat beyle beraber gidecekler. Kimbilir, arkasından nerelere kadar takip edeceğim. Allah acıdı da ayrıldılar. Nâzım Karaköy tramvay tevakkuf mahalline doğru yürüdü. Ben de arkasından. Hani bilirsin ya, aynı yerde onu bir gün seninle saatlerce beklemiştik. Tabii, evvelâ kendimi prezante ettim. O... Hanımefendiciğim! Semiha nasıl? O gittikten sonra benim de başımdan geçenler malûm. Nasıl? Ben her zaman Muhsin Beye soruyorum. O da, çok iyidir diyor. Aman "bana adresini veriniz, ona mektup yazacağım dedi.. Senin pipo gönderdiğini söyledim. Çok memnun oldu. Verebilmek için sizi ne zaman görebilirim efendim, dedim. Hanımefendiciğim. ben her sabah dokuz vapurile iniyorum. Meselâ yarın sabah vapurda dedi. Ayrıldık. Ertesi günü oldu. Senin hediyeyi güzel bir paket yaptım. Pipo da fevkalade. Herifin? ağzının suları akacak, diye içimden söyleniyordum.. Ertesi günü vapura geldim. Onların vapurda beni görmeyeçekleri bir yere oturdum. Çünkü Vedat Beyin "beni görmesinden korkuyordum. Ha, onu unuttum, o akşam Bediaya gittim. Nâzıma vereceğim adresini daktilo ile yazacaktım. Amcan, ben elimle yazayım, ne yapacaksın, dedi. Bir arkadaşa vereceğim, dedim. Adresini de çantama yerleştirdim. Bir de baktım, Nâzım Bey vapura geldi. Saçları sıfır numara tıraş- Kıpkırmızı surat. Görülecek şey. Yanında kimse yoktu. Fakat vapurda üç ahbab etrafını aldı. Gözünü açacak hali kalmadı. Vapurdan çıkmasını; bekledim. Ahpapları peşini bırakmıyorlardı. Vapur Köprüye geldi, içinde kimseler kalmadı. Hâlâ vapurdan çıkacak. Ben çıkmaya mecbur oldum. Bunlar da en sonra, konuşa konuşa çıktılar. Ben gene aynı tramvay mahalline doğru yürüdüm. Bir de arkama baktım. Koşa koşa geliyor. Gülmekten bayılacaktım. Sizi beklettim Hanımefendiciğim, vapurda bakındım, göremedim dedi.

İçimden, senin burnunu görecek halin yoktu ki diyordum. Yavaş yavaş paketi açmaya başladım. Zaten şöyle, yalancıktan sarmıştım. Açarken de, bakalım beğenecek, misiniz, diyordum. O da elime bakıyor, aman efendim, mesele onun beni hatırlamasıdır, diyordu. O kadar beğendi ki gözleri parladı. Tütünü de verdim. O... O.... deyip duruyordu. Adresini birden bire çıkarmadım. İstesin diye bekledim. Daha piponun tütününü etine almadan, adresini unutmayınız diyordu. Onu da, çantamı açtım verdim Kimseler bizi görmedi. Şimdi bunu bir ben bir de sen biliyorsun. İşte o kadar. Tabiî, bir de Nâzım.

(1) — Nazım Hikmetin mektupları bundan sonra da hep, k e n - di imlâsıyla yayınlanacaktır.

KİTAPLAR - Yayınlar -

TEK ADAM

Şevket Süreyya Aydemirin Atatürke ait biyografisinin üçüncü ve son cildi Remzi Kitapevi - İstanbul 1965, 577 sayfa 15 lira. İsteme adresi: İstanbul, Remzi Kitapevi, Ankara Cad. No. 93.

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk hakkında şimdi ye kadar pek çok kitap yazılmıştır. Ama itiraf etmek gerekir ki, sayıları ikibini geçmiş olan bu eserler içinde Mustafa Kemali şânına lâyik bir şekilde doğru dürüst inceleyen, kâsik ve zaman zaman meddahlığa varan biyografi dışında Mustafa Kemalin ve yarattıklarının gerçek değeri üzerinde duran dört başı mâmur. bir eser yazılmamıştır. Mustafa Kemali bilimsel bir incelemeyle gözler önüne - koymaya ise kimse yanaşmamıştır. Şevket Süreyya Aydemirin üçünoü cildi de yayınlanarak tamamlanan dev eseri de aslında Mustafa Kemalin bütün yaptıklarının ve yapmak istediklerinin tam bir teşhisi değildir. Şevket Süreyya Aydemir kitabında Mustafa Kemali başka bir açıdan ele almıştır. Bu ele alış açısı, herşeyden önce, bu devletin kurucusunun tam bir biyografisini eksiksiz ve yanlışsız verebilmek olmuştur. Şevket Süreyya konuyu bir romancı gibi ele almış konuya okuyucusunu sıkmamak için yumuşak bir üslûpla girmiş, ama tarihî gerçeklerden bir an bile ayrılmamağa, yazdığı her satırı da mutlaka belgelere dayandırmağa özel bir gayret i göstermiştir.

Sadece **son** cildi **577** sayfa olan "Tek Adam", daha önce yayınlanan ve Mustafa Kemali doğduğu 1881 den 1919 Mayısına kadar inceleyen **390** sayfalık ikinci cildi ile 1600 sayfaya yaklaşan gerçekten dev bir eserdir. Pek uzun ve ömür törpüleyen bir çalışmanın meyvası olan "Tek Adam"da Şevket Süreyya Aydemir, kitabına niçin Tek Adam dediğini şöyle anlatmaktadır: "Mustafa Kemal bir tek adamdı. Tarih içinde misyonu olan, bu misyonunu benimseyen ve onu tahakkuk sahasına çıkarabilen adam."

Mustafa Kemali, Mustafa Kemal edebiyatının dışında tanımak isteyen her insanın mutlaka okuması gereken "Tek Adam"ı, itiraf etmeliyim ki, gene iyi tanıtan yazıyı da Şevket Süreyya Aydemir yazmıştır. Onun, "Tek Adam'ın üç cildinin arka kapaklarında yer alan şu cümlelerini olduğu giği buraya aktarmak, kitabı da, kitabın konusunu da okuyuculara en iyi anlatacak yoldur. İşte yazarının kalemiyle Tek Adam: "Tarilh, belki de hiç kimsenin değildir. O, kendi örgüsünü kendi tezgâhında, kendisi dokur. İnsanlar, fikirler ve devletler bu tezgâhın örgüsüdür, onun kanuniyetlerine göre işlenir dururlar. Eğer bu kanuniyetler içinde bir misyonumuz varsa ve onu kullanmayı başarabilirsek, tarihin örgüsüne renk, şekil veririz. Bu örgüye damgamızı vururuz. Fakat kader, eğer bizi yanlış seçmişse, tarihin örgüsünde bıraktığımız, nihayet kanlı bir gölgeden başka bir şey olmaz.

Mustafa Kemal kimdir? Asker mi? Teşkilâtçı mı? Devlet adamı mı? Öncü mü? Elbette bunların hepsi. Âmâ hepsinden önce bir mantık adamı-Kaderini hayale, heyecana ve tesadüflere bağlamayan, bunların hepsinden faydalanan, ama talihinin örgüsünü, mantığın ve zaruretlerin düğümleri ile dokuyan bir hesap adamı... Bir düzen sanatçısı. Bir determinist... Onun yükselişinde tarihi tesadüflerin elbette payı var. Ama başarısının temelinde yatan, şartların en doğru hesaplanışı ve kuvvetlerin eri doğru değerlendirilebilmesi demek olan tarihi mantıktır. Onun bu başarısının sırrını ararken yarının tarihçisi. Mustafa Kemal hadisesini, her cepheden önce bu tarihî mantık açısından değerlendirecektir.

Kahraman olan, kahraman kalabilendir. Yoksa tesadüfün yükselttiği adam, bir taraftan içgüdülerinin değersiz çatışmaları, diğer taraftan zamanın, insaf tanımayan çarhları içinde kendini pek çabuk yer bitirir. Mustafa Kemal bir kahramandı. Kahraman olarak kalmasını bildi. Tesadüfün yükselttiği ve tesadüflerin rüzgârları arasında bocalayan adam değildi. Mustafa Kemal bir "Tek Adam" dı. Tarih içinde misyonu olan, bu misyonunu benimseyen ve onu tahakkuk, sahasına çıkarabilen adam. İşte bu kitap, o devrin ve.o İnsanın hikâyesidir."

İhami SOYSAL

GÜLLÜCELİ KAZIM

Yusuf Ziya Banadınlının uzun hikâyesi, Hür Yayınevi, İsteme adresi: İstanbul, Beyazıt, Beyaz Saray Kitap Çarşısı Hür Yayınevi, 132 sayfa 4 lira.

KURTULUŞ SAVAŞI DESTANI

Nâzım Hikmetin destanı, Yön yayınları, 7! sayfa 10 lira, isteme adresi : P-K. 512 - İstanbul

KIŞIN BAHAR

İffet Halim Oruzun şiirleri, İstanbul Çolakoğlu matbaası, 80 sayfa 5 **Lira.**

KÖYLÜ GÖZÜYLE AVRUPA

Tabir Kutsi Makalın gezi notları, Tarla Yayınevi, 92 sayfa 4 lira. İsteme adresi-: Tarla Yayın evi PK 36 - Beyazıt - İstanbul

DERGİLER

27 MAYIS ATATÜRÇÜLERİNDİR

27 Mayıs Milli Devrim Derneğinin aylık dergisi. Sayı: 3

27 Mayıs Milli Devrim Derneği tarafından yayınlanmaya başlanan "27 Mayıs Atatürkçülerindir" dergisinin Mayıs sayısı, 28 Nisan 1960 devrim şehitlerinin aziz hatırasına adanmış. Turan Emeksiz ve Nedim Özpolat ile öteki hürriyet savaşı kahramanları, bir ayağını kaybeden Hüseyin Onur, coplananlar, süngülenenler, üzerlerine yaylım ateş açı--anlar, topyekûn bir türk gençliğinin , hürriyet savaşının hikâyesine ayrılmış olan dergide ayrıca Prof. Bahri Savcı ve Mustafa Okun da ayni konuda yazılan yer almaktadır. Derginin en ilginç yanı ise, 22 Şubat olaylarına ışık tutan bazı açıklamaların da zaman zaman yayınlanmasıdır. Nitekim bu sayıda da bu konuda, Hava Kuvvetleri Komutanlığına sığınmış politikacılara ait pek ilginç belgeler yer almaktadır. İ.S.

S İ N E M A

Türkiye

Festival furyası

Türkiye yıllarca sinema festivali nedir, bilmeden yaşadı. Sonra bu yolda birkaç çekingen adım atıldı, ağır aksak bazı denemelere girişildi- Daha bunların sonucu değerlendirilmeden, olumlu ve olumsuz yönleri başarılı ve aksak yanları tartılmadan eskisine tam karşıt bir gidiş başgösterdi: Şimdi her aklına esen bir sinema festivali düzenlemeğe kalkışmaktadır. Ölçüsüzlük yalnız festivallerin sayısında değil niteliğinde de kendini göstermektedir. Ulusal bir Festival ile uluslararası bir festival arasındaki farkı bilmiyenler, uluslararası bir festivalin para. emek, organizasyon bakımından getireceği ağır yükü akıllarına bile getirmiyenler "ya dayak yememiş; ya da sayı bilmiyor" hikayesindekini andırırcasına demeçler vermeğe, Cannes Film Festivalinin pabucunu dama atmaktan söz açmağa başladılar. Oysa festivalcilik, bu gibi alaturka anlayışlarla hiçbir vakit ıbağdaşamıyacak bir iştir, bu bir. Başından sonuna kadar bir saat düzeniyle işleyemiyecek olduktan sonra bir festivali yapmamak yapmaktan daha hayırlıdır, bu iki. Nihayet, festivalsizlik nasıl bir eksiklikse, bunun aksine bir festival "enflâsyonu" da o kadar zararlara, değerler karışıklığına rol açar. bu da üç.

İlk denemeler

Bugüne kadar yapılan festival denemeleri pek umut verici olmamıştır. Yurdumuzda ilk sinema festivali denemesi, 1952 de kurulan "Türk Film Dostları Derneğinin 1953, 1954, 1955 yıllarında düzenlediği "Türk Film Festivali" olmuştur. Bu festival her yıl en başarılı beş sinema çalışmasını değerlendirmek amacıyla yapılmaktaydı. Ancak o sıralarda her yıl bu kadar başarılı çalışma bulunmaması, festival sonuçlarında bir takım zorlamalara, ters sonuçlara yol açmıştı. Ayrıca, festival filmleri sadece jüri tarafından görüldüğü, halka sunulmadığı için - hele o yıllarda yerli film seyircisinin de durumu gözönüne alınınca- "Türk Film Festivali" gerçek bir festival özelliği taşımıyordu.

Bu ilk denemeden sonra, bu yoldaki ilk ciddi teşebbüs 1959'da İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ile Türk-Film Prodüktörleri Cemiyetinin İstanbulda ortaklaşa düzenledikleri "Birinol Türk Film Festivali" oldu. Festival, düzenleniş bakımından oldukça başarılıydı. Festivalin sonuçları da, bir istisnasiyle, yerindeydi. Ancak bu bir istisna, bütün festivali gölgelemeğe yetmişti. Öyle ki sinema yazarlarının çoğunun bu sonuçta bir kabahatleri olmadığı halde, bu durum sinema yazarları ile sinemacılar arasındaki köprülerin atılmasına doğru ilk adım oldu. Yukarıda adı geçen iki kurum 1960 yılında da yine ortaklaşa bir festivalin hazırlıklarına girişmişlerse de, devrim öncesi ve sonrası olayları o yıl böyle bir festival düzenlenmesine imkân bırakmamıştı. Oysa ilk denemeden alınan dersler, edinilen tecrübelerle bu ikinci festivalin daha başarılı olması sağlanabilirdi. İkinci festival 1961'de bu işte hiç tecrümesi olmıyan İstanbul Belediyesi tarafından düzenlendi ve her bakımdan başarısızlıkla sonuçlandı.

"Dokuz Dağın Efesi"
"Türk Film Festivali"ni gölgeleyen film

Sütten ağzı yananlar

İstanbul Belediyesinin bu başarısız denemesini İzmir Fuarında düzenlenen bir festival izledi, fakat bunun başarısı da İstanbul Belediyesininkinden fazla olmadı. Bundan sonra festival çalışmaları bir uyuklama dönemine girdi. Bu dönem ancak geçen yıl Antalya Belediyesinin teşebbüsüyle sona erdi ve "Antalya Altın Portakal Festivali" diye adlandırılan bu teşebbüs, o zamana kadarki bütün festival çalışmalarının en zavallısı, anlayış bakımından da en tehlikelisi oldu. Bunu zaten festivalin hazırlık çalışmaları sırasındaki olaylardan da anlamak mümkündü- Turizm ile sinema festivali çalışmalarını birbirine karıştırmak, sinemacılıkla ilişiği olmıyan kimseleri görevlendirmek, festival başlamadan sen-ben kavgasına düşmek, birbirlerini karşılıklı suçlandırmak, festivalin yapılacağı haberiyle birlikte sökün etti. 1950'daki denemede ağzı yanan sinema yazarları ise bu yeni deneme karşısında çok ihtiyatlı ve çekimser davrandılar. Biraz da bunun etkisiyle, "Cannes Festivaline rakip olmak" iddiasıyla düzenlenen "Antalya Altın Portakal Festivali", "dostlar arasında alış-veriş"ten öteye geçemedi. Üyeleri arasında Vali ve eşi, Belediye Başkanı ve eşi de bulunan festival jürisi, böylece.yararından çok zararı dokunacak bir örnek ortaya koydu.

Yüklü bir program

Şimdiye kadar açıklananlara bakılırsa, bu yıl yurdumuzda dört sinema festivali birden yapılacaktır. Bunlar tarih sırasıyla, birincisi ve şimdilik en ciddi görüneni Ankarada yapılacak olan "Uluslararası Kısa Filmler Şenliği"dir. Bu festival Ankarada her yıl Mayıs ayında tekrarlanacaktır. Bu yılki festival 21-23 Mayıs tarihleri arasında yer almaktadır. "Uluslararası Kısa Filmler Şenliği" Ankaradaki Fransız Kültür Heyeti" ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca ortaklaşa düzenlenmektedir. Türkiyede temsil edilen bütün ülkeler festivale 50 dakikayı aşmıyan 35 mm. ve 16 mm. lik en çok üç filmle katılabileceklerdir. Festivale girecek filmler önce 7 kişilik uluslararası bir seçme komitesince ayrılacak, sonra bu filmlerden üçü, 5 kişilik uluslararası bir jüri tarafından değerlendirilecektir. Birinci seçilen filmin yönetmenine Türkiyede turistik bir film çevirmesi için Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca çeşitli kolaylıklar sağlanacaktır. Festivale katılmak üzere şimdiye kadar 15 ülke müracaat etmiştir.

İkinci festival Antalyada, 25 Mayıs-10 Haziran arasında bu yıl da tekrarlanacak olan "Antalya Altın Portakal Festivali"dir. Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da önce İstanbulda on film seçilecek, sonra bu filmler arasından en iyisi Antalyadaki festivalde seçilerek "Altın Portakal" ödülü verilecektir. Şimdiye kadar açıklananlara bakılırsa, geçen yılkı fiyaskodan hiçbir ders alınmadığı ve festivalin eskisinden farksız olacağı anlaşılmaktadır.

Üçüncü festival, İzmir Enternasyonal Fuarında 20 Ağustos - 1 Eylül arasında yapılacak olan yerli filmler festivalidir, Bu festival Türk Film Prodüktörleri Cemiyeti ile birlikte düzenlenecektir.

Yine Ağustos ayına rastlıyan sonuncu festivali de, İzmir-Buca Belediyesince düzenlenecek olan "Altın Salkım Armağanı Film Festivali" olacaktır. Adına kadar Antalya festivaline benzetilmeğe çalışılan bu festivalin farkı, sonuçlar alındığı vakit belli olacaktır. Şimdilik bilinen, festivale katılacak filmlerin İstanbuldaki bir jüri tarafından seçileceği, daha sonra İzmirdeki Büyük Efes Otelinde gösterileceği, ayrıca yirmi kadar açık hava sinemasında halka sunulacağıdır. "Altın Salkım Armağanı Film Festivali", Büyük Efes Otelinde verilecek bir baloyla sona erecektir.

Yıllık film yapımımızın 150'nin üstünde olmasına rağmen biraz eli yüzü düzgünlerinin sayısının bir elin parmaklarına bile ulaşamadığı gözönüne alınınca, sayısı şimdiden üçü bulan ulusal festivallerden nasıl bir sonuç ve fayda beklendiğini kestirmek çok güçtür. Bir yandan, hiçbir bakımdan değer taşımıyan filmlerin "festivalde ödül aldı" yaftasıyla karşımıza çıkması hem seyirciyi yanıltabilir, hem de bu çeşit birkaç sonuç üzerine uyanan seyircinin festivallere olan güvenini sarsar. Bunun yerine bütün iyiniyet ve çabaları tek, fakat iyi, düzenlenmiş bir festivalde toplamak çok daha yerinde bir davranış olur. Yoksa, yakın bir gelecekte, sinema festivallerinin de o çok meşhur güzellik müsabakalarına dönmesi beklenebilir.

Sinemacılık

"Sinemacılar, birleşin!"

Sinema endüstrisinin az çok buhran geçirmediği hemen hiç bir ülke yok gibidir. Bunu gözönüne alan bellibaşlı yapımcı ülkelerin sinemacıları, sinemanın karşılaşacağı çeşitli buhranlarla mücadele etmek üzere bir "Uluslararası Sinema Merkezi" kurmağa karar vermişlerdir. Bruxelles'de kurulacak olan merkezin çeşitli ülkelerde 110 bürosu, bir çok sinema salonu, konferans salonu olacaktır. Film yapımıyla ilgilenen 52 ülkenin özel şirketleri veya sinema endüstrisinin geliştirilmesiyle uğraşan resmi daireler bu merkeze üye olacaklardır.

REKLÂMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİNİZ

AĞRILARA KARŞI
YENİ BİR İLAÇ
Algo
TABLET
Günde 1 ilâ 4 tablet
Üşütme, Soğukalgınlığı,
BAŞ, DİŞ, NEZLE ve
Romatizma ağrılarında
ALGO Alınız

SOĞUK ALGINLIĞI VE FAZLA YORGUNLUKTAN İLERİ GELEN

vücut kırıklığı ve adale ağrılarına karşı

GRİPİN

● GRİPİN, baş, diş, adale ve sinir ağrılarını teskin eder ● GRİPİN, lumbago, siyatik ve romatizma ağrılarına karşı faydalıdır ● GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıklar önler ● GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

